

Högskolan
Kristianstad

Högskolan Kristianstad
291 88 Kristianstad
044 250 30 00
www.hkr.se

**Självständigt arbete (examensarbete), 15 hp, för
Kandidatexamen i Landskapsvetenskap
VT 2020
Fakulteten för Naturvetenskap**

Aluntillverkningens betydelse för skogen

med ett exempel från Andrarums alunbruk
i Skåne 1637–1912

**Anna Andersson
Sanna Andersson**

Författare

Anna Andersson
Sanna Andersson

Titel

Aluntillverkningens betydelse för skogen
med ett exempel från Andrarums alunbruk i Skåne 1637–1912

Engelsk titel

The importance of alum production for the forest
with an example from Andrarums alummill in Skåne 1637–1912

Handledare

Joachim Regnéll, Universitetslektor i biologi, Höskolan Kristianstad

Examinator

Nils-Olof Svensson, forskare

Sammanfattning

Andrarums alunbruk satte stort avtryck i den omgivande skogen. Bruket krävde stora resurser av ved för att kunna processa alunskiffer till alun, vilket gjorde att behovet av vedresurser var stort. Området kring alunbruket fick en markering i terrängen år 1730, med 21 stora stenar som placerades ut längs cirkelperiferin, det vill säga Verkalinjen. Syftet med studien är att undersöka vad aluntillverkningen haft för betydelse för skogen innanför Verkalinjen. Fokus i uppsatsen var att studera vedförbrukningens betydelse under de år som bruket var aktivt. Utöver en generell studie för hela området innanför Verkalinjen avgränsades studien till fastigheterna Breabäck, Snärpe, Rugeröd och Nybygget. Metod och material som använts i uppsatsen är studier av historiskt kartmaterial samt analys av handlingar tillhörande arkivet på Christinehof. Kartor rektifierades och digitaliserades i GIS- ArcMap, innanför Verkalinjen och i det valda undersökningsområdet. Resultatet visar att skogen i undersökningsområdet minskat mycket mellan år 1684 och 1704, från att ha varit en skogsbygd har området förvandlats till en gles och tunn bokskog. Skogsanvändningen har förändrats över tid och resultatet visar att det under 1700-talet rådde skogsbrist i undersökningsområdet. I mitten på 1700-talet anses det att skogen inom alundistriktet aldrig kommer räcka till brukets behov på lång sikt och det kommer bli svårt för skogen att återhämta sig. Återplanteringar, hushållning och betesförbud träder i kraft men trots det framträder ett öppet och skoglöst landskap under 1800-talet, med inslag av små öar av skog. Resultatet visar också att skogen har återhämtat sig i början av 1900-talet och det finns då en stor variation av träd i området, med både löv- och barrskog.

Ämnesord

Alunbruk, arkivdokument, historiska kartor, Verkalinjen, skogshistoria, industrihistoria

Author

Anna Andersson
Sanna Andersson

Title

The importance of alum production for the forest
with an example from Andrarums alummill in Skåne 1637 1912

Supervisor

Joachim Regnéll, University lecturer in biology, University of Kristianstad

Examiner

Nils-Olof Svensson, researcher

Abstract

Andrarums alummill left a great impression in the surrounding forest. The mill required large resources of wood to be able to process alum slate to alum, which meant that the need for wood resources was big. The area around the alummill was given a mark in the terrain in 1730, with 21 large stones placed along the circular periphery, which is called Verkalinjen. The purpose of the study is to investigate the importance of alum production for the forest inside the Verkalinjen. The focus of the thesis was to study the importance of wood consumption during the years when the mill was active. In addition to a general study for the entire area within the Verkalinjen, the study was delimited to the properties Breabäck, Snärpe, Rugeröd and Nybygget. The method and materials used in the essay are studies of historical map material and analysis of documents belonging to the archive at Christinehof. Maps were rectified and digitized in GIS-ArcMap, inside the Verkalinjen and in the selected research area. The result shows that the forest in the study area has decreased greatly between 1684 and 1704, from having been a forest area, to been transformed into a sparse and thin beech forest. The use of the forest has changed over time and the results show that there was a forest shortage in the study area during the 18th century. In the middle of the 17th century, it is believed that the forest in the Andrarums alummill district will never meet the needs of the mill in the long term and it will be difficult for the forest to recover. Replanting, housekeeping and grazing ban take effect, but despite this, an open and woodless landscape emerges during the 18th century, with elements of small islands of forest. The result also shows that the forest has recovered in the early 1900s and there is then a great variety of trees in the area, with both deciduous and coniferous forests.

Keywords

Alummill, archive document, historical maps, Verkalinjen, history of forest, history of industry

Innehåll

Förord	6
Tack	7
Inledning	8
Syfte och frågeställningar.....	8
Bakgrund	9
Områdesbeskrivning.....	9
Andrarums alunbruks energibehov	13
Begreppsdefinition	15
Skogshushållning.....	15
Skogsbrist.....	15
Högskog.....	15
Lågskog	16
Skottskog	16
Surskog.....	16
Bökeskog	16
Skogen under 1600-talet.....	18
Skogen under 1700-talet.....	19
Skogen under 1800-talet.....	21
Lokala studier	22
Material och metod	23
Avgränsningsområde.....	23
Val av undersökningsområde	23
Kartstudier	24
Litteratur och artiklar.....	25
Arkivet på Christinehof	25
GIS- ArcMap 10.7.1	25

Metoddiskussion.....	26
Resultat.....	28
Skogen innanför Verkalinjen, mellan år 1684 och 1730.....	28
Skogens utveckling i undersökningsområdet	34
Sammanfattning av resultaten	43
Diskussion	45
Utvecklingsfasen 1650–1706	45
Storhetstiden 1706–1762.....	46
Tillbakagången 1762–1790	46
Förändringsfasen 1790–1860	47
Avvecklingsfasen 1860–1904	47
Slutsatser	48
Förslag till fortsatta studier.....	48
Referenser	49
Bilaga 1. Kartor på Christinehofs arkiv	55
Bilaga 2. Skogsbeskrivning till Anton Cöppingers karta 1730.....	65
Bilaga 3. Beståndsbeskrivning 1967	77

Förord

Andrarums alunbruks grundare, Jochum Beck, red en sommar från Bosjökloster till fädernegården i Gladsax. När han kommit halvvägs tog han in på gården Sjöstrup, som ligger vid Andrarum, för natten. Jochum drömde den natten att han skulle legat på en stor skatt, som skulle finnas i jorden under honom. Morgonen efter så visade hans tjänare honom ett par bitar svart skiffer, som han tagit ifrån ån där han just hade vattnat deras hästar. Jochum hade under sina utlandsresor sett något liknande och kände därför igen alunskiffer. Han visste även att aluntillverkning drevs med vinst i utlandet och därmed stod det klart att nattens dröm om skatten var funnen (Andersson 1974).

När vi går genom området där Andrarums alunbruk en gång i tiden växt fram, är det många intryck i landskapet som vittnar om den bruksverksamhet och det liv som ägt rum här. Det väcks en vemodig känsla som talar om att det varit en plats som haft stor betydelse, som påverkat landskapet och många av de människor som bodde i området. Men hur påverkade bruket och den omfattande industriverksamhet som försiggick i Andrarum egentligen landskapet? En nyfikenhet väcktes av att studera hur, det på den tiden, stora industrisamhället påverkade den omgivande skogen.

Tack

Vi vill passa på att tacka arkivarien Gert Lagerstedt som arbetar vid Christinehofs slott för hans engagemang i uppsatsarbetet. Han har gett oss förslag på platser och byar att studera och tagit fram kartmaterial till valt undersökningsområde. Han har också försett oss med excerperat material. Vi vill även tacka honom för alla värdefulla berättelser vi fått ta del av, om bygderna på Österlen och skogarna kring Andrarums alunbruk. Vidare vill vi tacka vår handledare Joachim Regnéll för bra handledning och stöd i arbetet.

Fig. 1. Bild på arkivarien Gert Lagerstedt vid arkivet Christinehof. Bilden visar Gert som håller i alunkristaller. Foto: Anna Andersson (2020)

Inledning

Sveriges skogshistoria berör framförallt Norrland och skogsbygder i Mellansverige samt vissa högt belägna delar av sydsvenska höglandet. Vidare är de alla områden som mer eller mindre knyter an till barrskog. Något till synes mindre uppmärksammat är slätter och mellanbygder i Sydsveriges nemoral zonen, där lövskog dominerar (Emanuelsson 1997). Den skogshistoriska forskning som ändå bedrivs har framförallt präglats av ett agrart bruk av landskapet, där det industriella perspektivet har kommit lite i skymundan (Eliasson 1997). Vi vill med vår uppsats studera aluntillverkningens betydelse för skogen innanför Verkalinjen och anlägga ett industriellt perspektiv på landskapet. Med alunbruket i Andrarum som exempel, belysa en framväxande industri som har satt stort tryck på den omgivande skogen.

Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att undersöka vilken betydelse aluntillverkningen vid Andrarums alunbruk haft för skogen innanför Verkalinjen. Vårt fokus kommer vara att studera vedförbrukningens betydelse under de år som bruket var aktivt, mellan år 1637–1912.

Uppsatsen ska försöka besvara följande frågeställningar:

- ❖ Hur har skogsutbredningen förändrats över tid?
- ❖ Hur kan förändringarna i skogsutbredning kopplas till alunbrukets alunproduktion enligt samtida kartmaterial?
- ❖ Har vedanvändningen i bruket medfört en hållbar hushållning av vedresurser över tid eller skogsbrist i området?

Bakgrund

Områdesbeskrivning

Fig. 2. Översiktskarta över området innanför Verkalinjen med det undersökta området Breabäck, Snärpe, Rugeröd och Nybygget markerat i rött, 2020. Källa: Terrängkartan, vektor © Lantmäteriet, diarenr. 2012/ 892.

Landskapet innanför Verkalinjen tillhör tre olika karaktärer. Österlenslätten som präglas av ett öppet och småkuperat landskap, och där berggrunden består av kambrisk sandsten, lerskiffer, sandsten och kalksten. Lerig morän dominerar i området. Det är ett odlingslandskap och har på sina håll en krävande topografi med sämre jordarter vilket gör att det är ett omväxlande landskap (Reiter 2007).

Södra mellanbygden som också går inom Verkalinjen utgörs av urbergshorstarna Linderödsåsen, Söderåsen samt Romelåsen. Det beskrivs som ett varierat landskap med öppna åkermarker och betesmarker samt omfattande bokskogar med en del barrskogsplanteringar. Lerskiffer, sandsten och kalksten utgör berggrunden och jordarterna består av urbergsmoräner med lite lera och isälvsavlagringar (Reiter 2007).

Österlenska backlandskapet är ett skiftande backlandskap och ligger mellan Österlenslätten och Linderödsåsen. Det är ett område som domineras av skogsmarker och utgörs av sandsten samt gnejser som bergart. Urbergsmoräner med inslag av isälvsavlagringar samt lera består jordarterna i landskapet av (Reiter 2007).

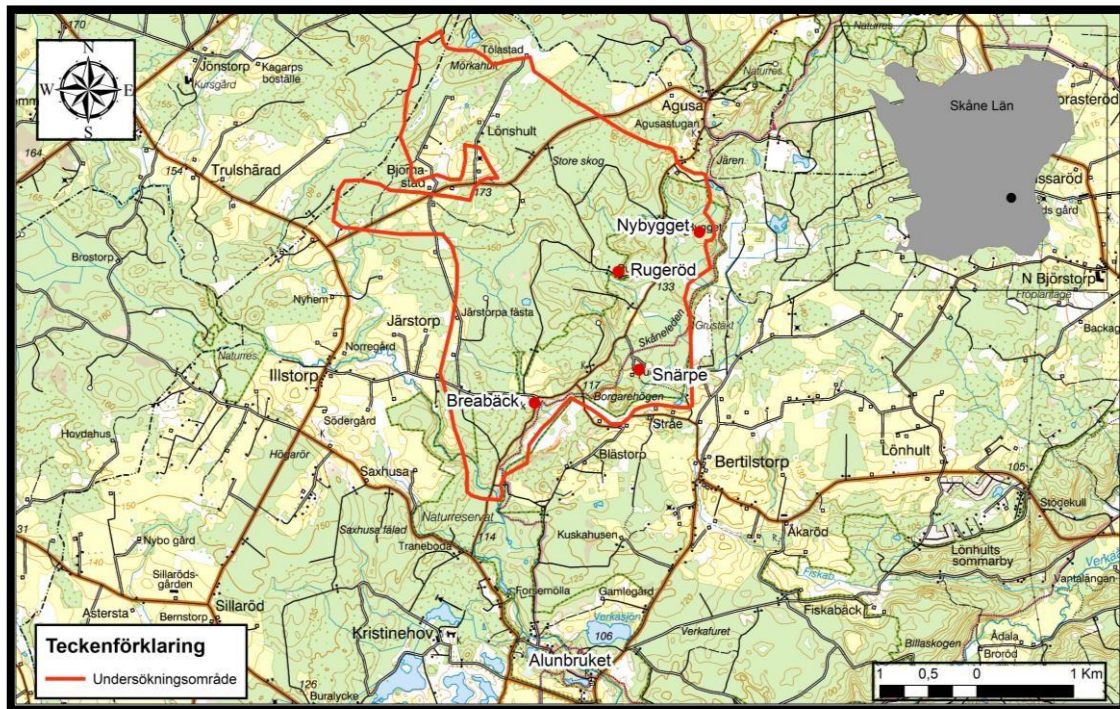

Fig. 3. Översiktskarta över undersökningsområde samt förhållandet till länet och kusten 2020. Källa: Terrängkartan, vektor © Lantmäteriet, diarenr. 2012/ 892

Undersökningsområdet ligger i Skåne och tillhör Tomelilla kommun, Albo härad och Andrarums socken. Det är beläget på Linderödsåsen, som präglas av ett mosaikartat skogsklätt landskap med stor variation. Landskapets karaktär utgörs av dess variation av höjder, skog och öppen mark där den biologiska mångfalden är hög. I det småskaliga området finns många naturbetesmarker och vattendrag med höga naturvärden, som till exempel Verkeån. Bokskogar och fossil åkermark utgör viktiga egenskaper i landskapsbilden, som har en lång historisk kontinuitet (Reiter 2007). I figur 5 går det att utläsa att undersökningsområdet består av skiffer, sandsten, granit och gnejs. Jordarter i området består till största delen av morän, lite isälvs sediment finns också (figur 4). Området domineras idag av ädellövskog vilken präglas av olikåldrad och flerskiktade träd som till exempel bok. Här finns trädbestånd med en ålder på 80–130 år. Bitvis öppnas landskapet upp av åker- och betesmark och på sina ställen finns det planterad granskog. Här finns även ett flertal bäckraviner med vattendrag som lett till en rikare vegetation på

sina ställen och under 1800-talet anlades ängsvattningar. Området ingår i Natura 2000 (Länsstyrelsen 2018).

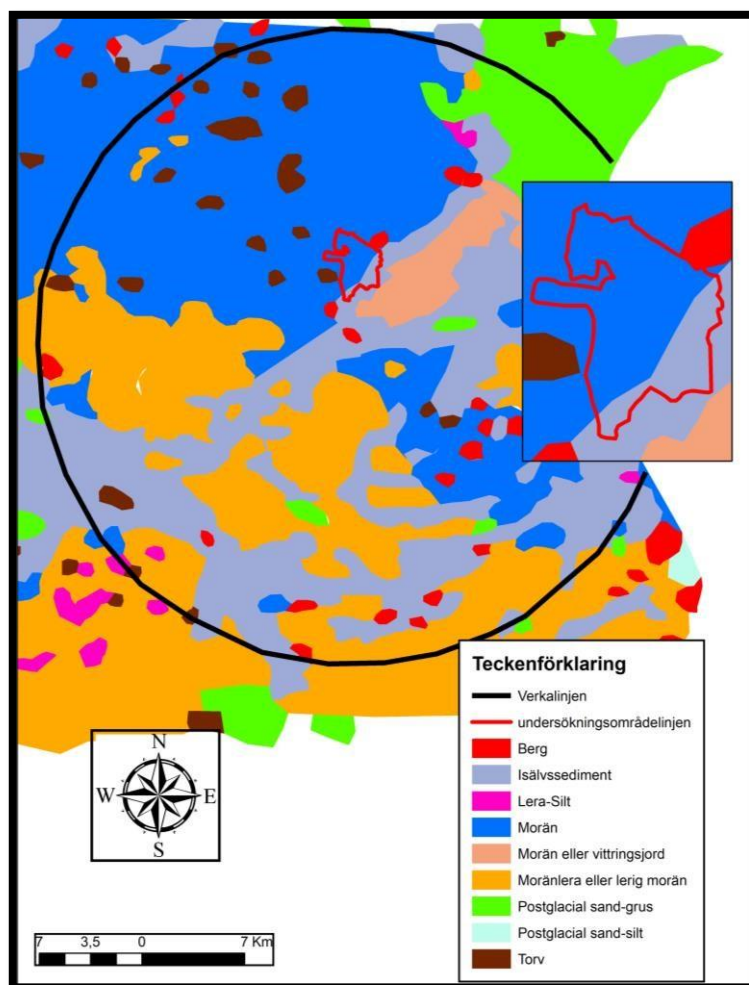

Fig. 4. Översiktskarta över jordarterna innanför Verkalinjen och i undersökningsområdet 2020. Kartan visar att undersökningsområdet till största delen består av morän, lite isålvssediment finns också. Källa: SGU Jordarter 1:50 000-1: 250 000

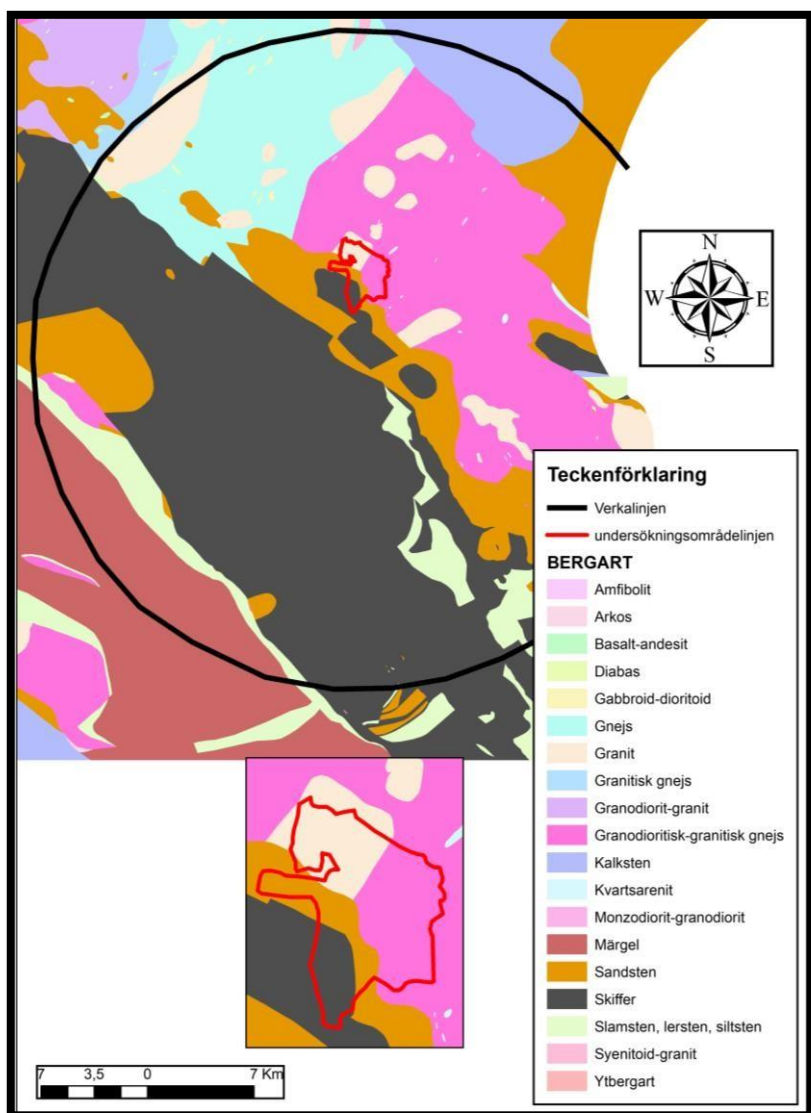

Fig. 5. Översiktsskarta över berggrunden innanför Verkalinjen och i undersökningsområdet 2020. Undersökningsområdet består av skiffer, sandsten, granit och gnejs. Källa: SGU Berggrund 1: 50 000–1: 250 000 vektor, Lantmäteriet.

Andrarums alunbruks vedbehov

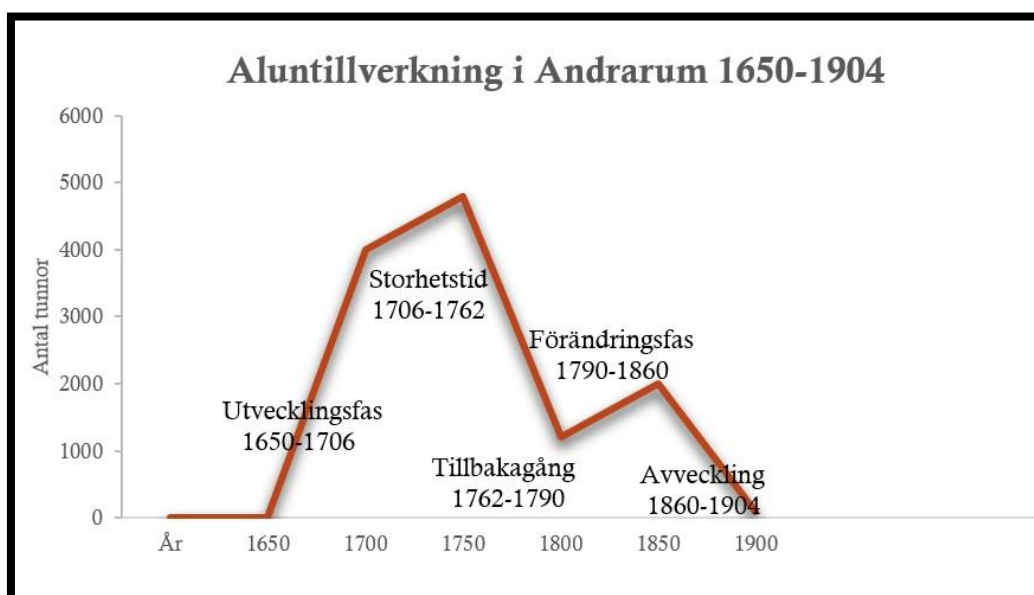

Fig. 6. Figuren visar en översikt av aluntillverkningen vid Andrarums alunbruk 1650–1904. Olika faser i alunframställningens historia finns utmarkerade. År 1650 började man kunna se att aluntillverkningen ökade mer för varje år. Det producerades som mest cirka 5000 tunnor alun per år 1750.

Not. Källa: Stoltz (1932).

Andrarums alunbruks produktion och vedbehov kan delas in i sju olika faser. De två första faserna omfattas inte av diagrammet. Första fasen kan liknas vid en experimenterande fas som pågick fram till 1643, då kriget mellan Sverige och Danmark började. Brukets ägare Jochum Beck skaffade sig kunskap om hur bruket skulle kunna drivas rent praktiskt. Andra fasen mellan 1645–1650 fungerade som en så kallad andra grundläggningsfas där grunderna lades för hur bruket skulle kunna utvecklas (Stoltz 1932).

Under perioden 1650–1728 varierar produktionen av alun mellan olika år men aluntillverkningen ökar och en tredje fas, en slags utvecklingsfas går att urskilja mellan år 1650–1706. Bruksdriften utvecklades allt mer med undantag för en minskad produktion under 1660-talet. Fler pannor tas i bruk och mer arbetskraft anställs. Fas fyra tar sitt avstamp när det i genomsnitt produceras 5000 tunnor alun per år vilket det gjorde 1706. Då inleds en slags storhetstid för alunbruket som varar fram till 1762. Under storhetstiden uppgick aluntillverkningen som mest till 5800 tunnor år 1728 (Stoltz 1932).

Fas fem präglas av en extrem tillbakagång och pågår mellan 1762–1790. Orsakerna till den tillbakagång som sker tros vara brist på energiresurser i form av ved, samt att

kostnaderna för att kunna driva bruket i samma omfattning som innan blev ekonomiskt ohållbart. Bruksdriften minskar och allt fler pannor avvecklas vilket innebar att många arbetare fick sluta vid bruket (Stoltz 1932).

Fas sex är en förändringsfas som pågick mellan år 1790–1860. Alunbrukets energibehov minskade under denna period på grund av omläggning av driften. Förändringarna ledde till att aluntillverkningen ökade igen och bruket producerade i genomsnitt 1800 tunnor alun varje år under perioden. Fas sju och sista fasen i brukets historia var en avvecklingsfas som pågick mellan 1860–1904. I samband med att aluminiumsulfat kom ut i allt större utsträckning på marknaden, till ett bra pris konkurrerades alun ut. Aluntillverkningen vid Andrarums alunbruk upphörde helt 1904 (Stoltz 1932).

Aluntillverkning krävde mycket ved vilket förbrukades i stora mängder. Bruket var i stort behov av att det fanns skog i området då det krävdes mycket energiresurser i form av ved för att kunna hålla igång bruksdriften. Mycket av den skogsmark som låg i nära anslutning till alunbruket avverkades under den första perioden då bruket var aktivt, vilket ledde till att skogen sedan fick svårt att återhämta sig under 1700-talet. Under brukets första tid tänkte man inte på konsekvenserna av att fortsätta avverka skog i den enorma omfattning som gjordes och vad det skulle kunna innebära för framtidens skogar. Det fanns heller ingen rädsla för att det skulle kunna uppstå skogsbrist eftersom det fanns gott om skog vid brukets uppstart. Efterhand som skogsbeståndet minskade började skogsbevarande åtgärder träda i kraft. Bland annat infördes förbud mot olovliga skogshyggen. Böter utdelades i form av nio dr (daler) för varje ek eller bok som höggs ned samt krav på att plantera två nya träd (Stoltz 1932).

Under mitten på 1700-talet måste bruket sänka sin produktion på grund [...] ”*af ömhet för skogarnas Conservation*” (Stoltz 1932, s.115). Energianvändningen vid bruket började så småningom övergå till mer och mer torv vilket gjorde att energibehovet minskade och trycket på den omgivande skogen lättade allt mer. Vid samma tid övergår bruket mer och mer till att tänka på skogens bevarande och försöker hushålla med de vedresurser som finns (Stoltz 1932).

Begreppsdefinition

Vedförbrukningen hade stort inflytande på skogsbeståndet och de två begreppen *skogshushållning* och *skogsbrist* kom i hög grad att påverka Sveriges skogspolitik under 1600–1900-talet.

Skogshushållning

Skogshushållning innebär enligt Ström (1822), att områden med stort behov av vedresurser, men där tillgången inte är så stor, där bör det tydligt regleras hur mycket träd som tillåts avverkas. Så snart som möjligt efter avverkning av skog, ska återplantering av träd ske i de områden som är tänkta att användas för energiskog och för vedförbrukning. Det var också av betydelse att försöka anpassa planteringen av träd på den mest lämpliga jorden. Avverkning av träd och skog vid rätt tidpunkt var viktigt, då den varken är för ung eller gammal. Vidare innebar skogshushållning, att vid skogsbrist, försöka vara restriktiv och inte utarma skogen på dess resurser mer än nödvändigt (Ström 1822).

Skogsbrist

Skogsbrist kan härledas från olika faktorer, exempelvis att skog har avverkats för snabbt vilket gör att det inte går att få ut så mycket vedmassa från de unga träden. Vidare kan också skogsbrist bero på betetryck och vilken metod som används, hur skogen avverkades. Ofta fanns det ingen tanke på avverkningsmetod och hur lång tid det tar för skogen att växa upp igen. När det uppstår skogsbrist lämnas ofta de sköra och svaga träden kvar till sitt öde när de finare och grövre träden avverkas. Vidare leder ofta det till att stora skogsområden blir förstörda eftersom tunna träd och mindre motståndskraftig skog inte har något skydd mot väder och vind. Återplantering av skog förekommer inte i lika stor grad som avverkning av skog vilket leder till skogsbrist i vissa områden (Ström 1822).

Enligt Gerhard Buhrman bestod Skånes skogar av så kallad [...] "*böke skogh, eekeskogh, fyrre skogh och Surskogh*" (Sjöberg, 1999. s.15).

Högskog

Högskog är skog med träd som har växt klart till sin fulla kapacitet innan de avverkas (SAOB 2020b).

Lågskog

Definitionen av en lågskog är lövskog med låga träd. Den unga skogen huggs ned med jämna intervaller, genom så kallad lågskogsskötsel, för att gynna att nya skott slår rot i trädstubbar (SAOB 2019c).

Skottskog

Definitionen av skottskog är skog som vuxit upp och bildats av rotskott från trädens stubbar (SAOB 2019d). Skottskog består av lövskog som avverkas och förnygras, genom att nya rotskott slår rot. Skottskogsbruk sker var 10–30 år (Bergendorff & Emanuelsson u.å.). Skottskogsbruk har genom historien varit ett av det viktigaste sättet att ta tillvara på skogens värden och potential i södra Sverige, vilket vi i dagens skottskogar kan se genom hög biologisk mångfald och ett rikt kulturarv som vi kan visa för kommande generationer. Trä- och vedprodukter från skottskogen bidrog till den industrialisering av brukssamhällen som växte fram i Europa. Mycket av den skogsmark som finns i Europa idag är skottskog. Skottskogen i Skåne har skapat luckor i landskapet, med en variationsrik flora och fauna. På vissa håll är landskapet väldigt öppet och glest medan de på andra håll är väldigt skogstätt med mycket död ved och en varierad biologisk mångfald. Fragmenteringen innebär att många djur- och växtarter är beroende av en viss unik miljö och struktur för att öka sina chanser att överleva (Blomberg & Ranius 1999).

Surskog

Surskog var så kallad skräpskog som inte fyllde någon större funktion, annat än till bränsle och föda åt djuren. Träd såsom ask, sälg, al och pil räknades som surskog (SAOB 2020e). Surskog benämndes också krattskog, risskog, tjörne eller betesskog (Sjöberg 1999). I mitten på 1700-talet fanns surskog i alla skånska socknar utom socknarna som var rena slättbygder (Bergendorff & Emanuelsson u.å.). I Skåne 1670 användes surskogen för bränsle och hägnader enligt ”jordrevningen” (Nordholm 1967). *”Vad som i äldre källor benämns ”surskog” var troligen i flertalet fall av skottskog. ”Sura” träd var sådana som, i motsats till främst boken och eken, inte var ”bärande” [...] (Emanuelsson & Bergendorff u.å., s. 306). Surskog är alla träd som inte är ek och bok (Lagerstedt u.å.).*

Bökeskog

Bökeskog var hamlad bokskog som fanns på utmarken i Skåne, där svin bökade i marken och andra djur betade. Skogen hamlades var 15–30 år och grenar och kvistar från träden

avverkades och användes till bland annat vedförbrukning (Sjöberg 1999). Under 1700-talet började konsekvenser av hamlingsbruket kunna urskönjas i bökeskogarna och effekten blev att de äldre värdefulla bokträden konkurrerades ut av den yngre bokskogen som växte upp. Skogsarealen minskade och skapade kala ytor i landskapet och bidrog vidare till att betesförbud trädde i kraft på många platser på utmarken. Under 1800-talet högs mycket bökeskog i Skåne ned och ersattes med granplanteringar och produktionsskog, bete på utmarken var också vanligare under samma tid (Sjöberg 1999).

Carl Linneus beskriver området i Sankt Olof under sin skånska resa 1749, ” *Bökarna voro till största delen överst avhuggne och toppade, ty när slättboen kommer att skaffa sig bränsle, kliver han upp i trädet och hugger ned skatan, som mindre besvärligt kan passas till lasset och behöver mindre våldsamt klyvande. Således saknas träden mindre, men boken skadas mer än andra topphuggna träd*” (Linné 1977).

Övriga skogsbegrepp som presenteras i uppsatsen

Blek bökeskog:

Fig. 7. Utklipp från kartan Breabäck med flera skogar 1704. Bilden visar att blek bökeskog förekommer år 1704. Symbolerna i kartan består av kala träd med en gren högst upp i trädet. Det går att se att grenen högst upp är grön och lövtäckt. Källa: Arkivet Christinehof. Foto: Sanna Andersson (2020)

Ordet blek kan stå för svag enligt svenska akademins ordbok (2020a). Benämningen blek bökeskog har vi inte hittat i andra kartor eller i litteratur under uppsatsarbetet. Vad blek bökeskog betyder i sammanhanget är oklart men av symbolerna att döma kanske det har med trädens kvalitét att göra.

Tjäske:

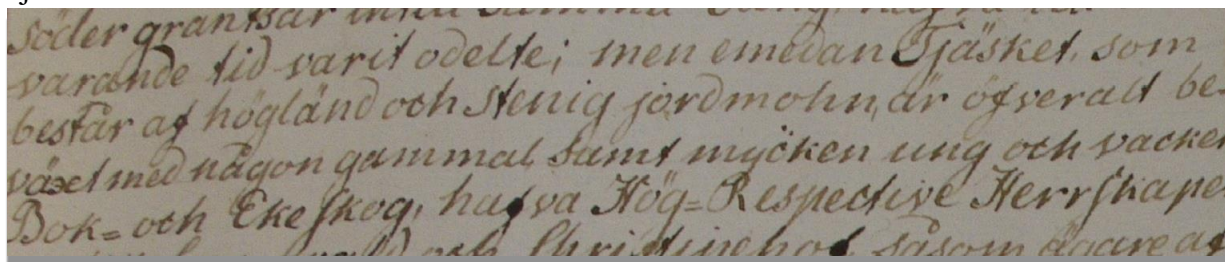

Fig. 8. Bild på beskrivning av Tjäske. I beskrivningen går det att läsa: Tjäsket, som består av högländ och stenig jordmån är överallt beväxt med någon gammal, samt mycket ung och vacker Bok- och Ekskog hava hög. Källa: Arkivet Christinehof.

Risbok: Risbok är en buskliknande låg bokskog (SAOB 2020f).

Skogen under 1600-talet

Skogspolitiken under 1600-talet genomsyras av statliga privilegier och rekognitionsskogar, vilket innebar en uppdelning av befintlig skogsmark i Sverige. Verksamheter som verk, gruvor, masugnar och bruk privatköptes och den omgivande skogsmarken tillfördes bruksägaren, som vidare fick fri förfoganderätt över alla skogsområden och naturresurser i området (Kardell 2003). Allt fler industrier utvecklas i Sverige och Europa under 1600-talet och alla är beroende av skogen som energikälla, vilket bidrar till att skogspolitiken hårdnar om de allmänna skogarna. Bergsordningar i form av så kallade bergskollegium upprättades för att få kontroll över hur vedförsörjningen till respektive industri skulle utföras. Här skulle det tydligt framgå av vem, och varifrån veden skulle transporteras. Koltvång i form av vedleveranser till industrierna och bruken ersatte nu de skatter och räntor som bönderna annars betalade till kronan (Eliasson & Hamilton 1999).

År 1686 fick Andrarums alunbruk ta del av skogsprivilegiet, som många andra bruksverksamheter i Sverige och den så kallade Verkalinjen blir en erkänd term. Det innebar det att skatteböndernas mark och allmänningsskogarna nu stod under brukets ägor och de blev ansvariga att förse bruket med energiförsörjning i form av ved och timmer (Svensson 1973). Det gällde också hembudsskyldighet vilket innebar att all avverkning av träd och ved, som skedde i annat syfte än för eget behov, skulle säljas till bruksverksamheten (Stoltz 1932). I samband med alundistriktets uppförande trädde också förbudet mot att avverka skog på egen mark i kraft (Ström 1822).

Andrarums alunbruk speglar på ett tydligt sätt hur skogsprivilegiet fungerade och växte fram under denna tidsperiod i Sverige. Brukets ägare Jochum Beck hade 1686 fått förfoganderätt över allmänningskogen inom det så kallade alundistriktet, som bestod av ett stort skogsområde runt bruket. All vedförsörjning som gjorde att bruket kunde drivas hämtades in från alundistriktet innanför Verkalinjen och under alunbrukets första tid tänktes det inte på konsekvenserna av att ständigt utarma skogen på dess resurser, år efter år (Stoltz 1932).

Verkalinjen var 10 mil lång och hade en radie på 2 mil (Nilsson & Aronsson 1995). Arean inom Verkalinjen är cirka 65 500 hektar mark (tabell 1). En svensk mil år 1665 - 1855 var 10 689 meter (Upplands Bro kulturhistoriska forskningsinstitut, u.å.). Skogsprivilegiet kring Andrarums alunbruk varade till 1824 (Stoltz 1932).

Skogen under 1700-talet

På 1700-talet pratades det om att det rådde brist på vedresurser vid de europeiska industrierna, så kallad skogsbrist. Författaren menar dock att det inte var tal om någon vedkris utan snarare drevs ett hållbart, fungerande skogsbruk och hushållning med vedresurser, för att långsiktigt kunna driva industrierna. Myten om att det skulle råda skogsbrist hade sin grund i att det nu fanns fler möjliga energikällor och intressen som konkurrerar med varandra på marknaden (Steinmueller 2013).

Under mitten av 1700-talet började en fas av mer bestämmanderätt och dynamik synas i landskapet, både vad gäller vid bruken, järn- och sågverksindustrin. Vedbesparande åtgärder i form av moderna maskiner gjorde att sågverk fick förmåner och ny skogsmark att förfoga över. Bönderna fick nu mer makt att bestämma över sin egen mark och hur de skulle hushålla med den. Övervakningen av hur skogen nyttjades minskade under perioden i takt med att statens makt och bestämmanderätt blev mindre.

Rekognitionsskogarna avvecklades i slutet av tidsperioden och istället såldes kronoparkerna medan allmanningarna delades upp. Syftet var att försöka återställa skogen och bevara dess värden och potential genom så kallad skogshushållning. Det innebar ett gemensamt ansvar att ta tillvara på skogen och värna om den. Tiden präglas av hänsyn till skogens bevarande och överlevnad, vilket bonden var tvungen att rent praktiskt göra genom att använda torrved, slyn och kvistar i första hand (Eliasson & Hamilton 1999).

Området kring alunbruket fick en markering i terrängen år 1730, med 21 stora stenar som placerades ut längs cirkelperiferin, det vill säga Verkalinjen. Den första stenen som restes placerades vid Viks fiskeläge och den sista, nummer 21, restes vid Yngsjö. Idag finns endast den sistnämnda samt sten nummer 18 kvar (Nilsson & Aronsson 1995).

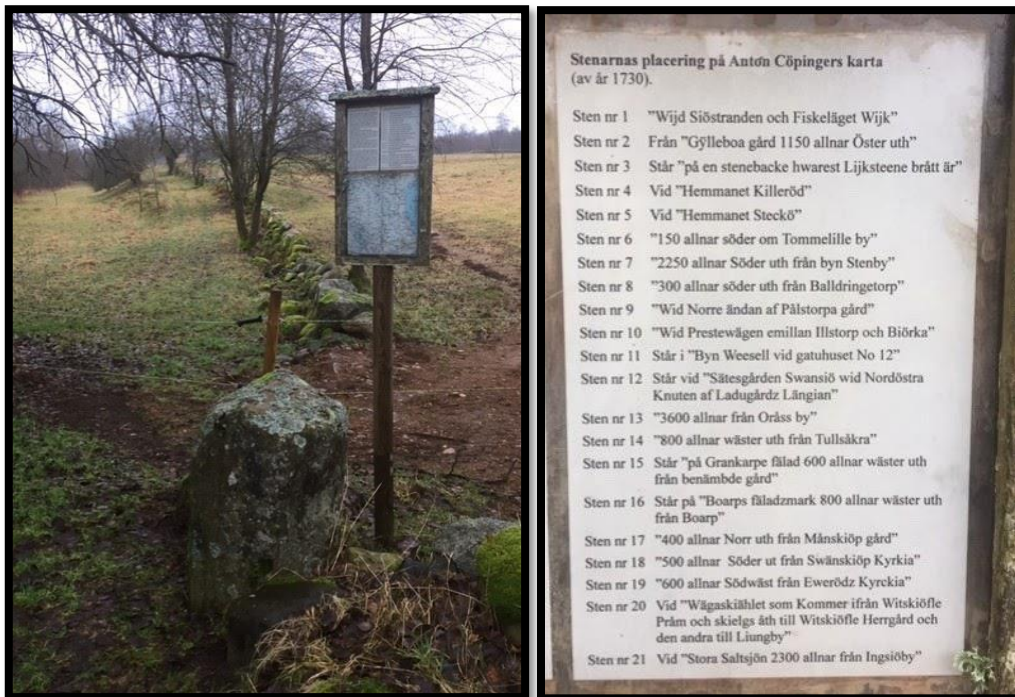

Fig. 9 och 10. Bilden visar en av de två stenar, sten nr 18, som finns kvar i Verkalinjen från 1730. Foto: Anna Andersson (2020).

Tiden under 1700-talet, då bruket var som mest produktivt genomsyrades av skogsbevarande åtgärder (Ström 1822). Perioden domineras av sparsamhet för att kunna fortsätta tillhandahålla vedresurser till bruksverksamheterna och andra industrier i landet. Det verkställdes en del åtgärder för att skydda skogsbeståndet, exempelvis återplanteringskyldighet och betesförbud i alunbruksskogarna. Trots det får skattebönderna alltmer fri förfoganderätt över sitt eget skogsområde även om den var restriktiv i sin form (Kardell 2003). Allmänningsskogarna var ofta skoglösa på många ställen på grund av det rådde brist på återplantering av träd efter avverkning. Ingen hade koll på hur mycket skogsbestånd det fanns och det saknades kunskap om hur träden skulle huggas (Ström 1822). År 1706 förbjuds det att getter fick beta i alunbruksskogarna för att förekomma att skogen blev skadad (Stoltz 1932).

Återplanteringskyldighet innebar "Alle de där bärande trån å skatte eller krono jord hugga, skola plantera för vart trä två av samma slag. Fäller, eller tager man uppå lönn,

lind, alm ask eller annat sådant trä, som större nytta med sig haver, än andra ofruktbara trån; plantera andra istället” (Eliasson & Hamilton 1999, s. 64).

År 1744 beviljar häradsrätterna för mycket utstämpling av skogarna. Planteringen av två nya träd när ett huggits, och sen vårda dem, fungerar inte då djurhållningen inte sköts om. Bergmästaren anser att skogen inom alundistriktet på lång sikt aldrig kommer att räcka till brukets vedbehov samt för de som bor inom området. Kungen utfärdar därför strängare resolutioner vilket medför att stöder i skogarna ökar. Planteringshagarna är för små och att de borde göras större, eftersom tillväxten är så låg. Bergmästaren menar även att skogen bör gallras hårdare så att träden kan bli grövre snabbare. I en del av planteringshagarna har det inte kommit upp någon skog alls trots att människor sått ollon och skött om dessa (Lagerstedt u.å.).

Skogen under 1800-talet

1800-talet kom att präglas av en friare skogspolitik där befolkningsökningar, nyodlingar och större nyttjande av skogens resurser syntes på flera håll i landet. Det ledde till en omfattande virkesförbrukning. Människors virkesförbrukning till husbehov, bete samt behovet av alltmer trävaror ökade vilket ledde till misshushållning av skogen. Den ursprungliga skogsmark som benämndes Rekognitionsskogar var till en början 366 000 hektar och efter år 1823 och i samband med att Rekognitionsskogarna började avvecklas återstod det 32 000 hektar skog i hela landet. Vidare återstod 9 % av den ursprungliga Rekognitionsskogen i landet. Uppfattningen och rädslan för att landet skulle drabbas av skogsbrist gjorde sig påmind och människor började nu se allvarligare på konsekvenserna och följderna av vad skogsbrist skulle kunna innebära för landet. Människor började få ett bredare perspektiv på skogen och dess resurser samt hur den påverkar resten av vårt ekosystem. Staten tog återigen kontrollen över landets skogar för att förhindra misshushållning av skogens resurser och vidare också förhindra att det skulle uppstå skogsbrist. Virkesförbrukning i form av hushållning blev återigen ledordet för den svenska skogspolitiken under andra hälften av 1800-talet (Eliasson & Hamilton 1999).

England har en industrihistoria som kan liknas vid Sveriges på många sätt, skogsområden i industrins närhet avsattes och användes till virkes- och energiförsörjning. Skogarna användes och sköttes lokalt av de bönder som bodde i området, genom så kallat skottskogbruk. Ett långvarigt brukande av skogen på detta sätt ställde höga krav på de människor som försåg industrierna med vedresurser vilket gjorde att de till slut

protesterade mot skogspolitiken som rådde. Vidare var det aldrig fråga om skogsbrist utan bönderna hade inte råd med ved och timmer för sitt eget husbehov vilket gjorde att de ville få till stånd en förändring (Pettersson 1999).

Skogsprivilegiet upphörde 1824 till följd av markägares klagomål samt att alunbruket hade en minskad tillverkning som staten inte hade någon större inkomst på vid den tidpunkten (Svensson 1973). År 1824 upphörde det Kungliga beslutet att gälla inom alunbruksdistriktet, i nästan ett sekel stod stenarna resta. Makten och dåtidens resurskrävande energiförbrukning gjorde sig påmind genom stenarna, kanske är det därför de blev undanröjda och förstörda (Nilsson & Aronsson 1995). Hur och om den enorma avverkningen inom området Verkalinjen har påverkat landskapet och skogarna kring Österlen avsevärt eller inte kan vara svårt att svara på. Däremot går det utläsa att det pågick ett omfattande arbete i skogsområdena vad gäller transport av ved till bruket. (Campbell 1928). Det kan vara svårt att svara på exakt vilka delar i landskapet som blivit mest påverkade av bruket (Svensson 1973). Främst kom brukets vedförsörjning från den skogsmark som låg närmast bruket, vilket gjorde att de områden var kraftigt påverkade av den avverkning som skedde. De områdena i utkanten av är inte lika påverkade av skogsavverkning menar Svensson (1973).

Lokala studier

Det finns inte så många lokala studier i området innanför Verkalinjen vad vi kunde hitta men en studie som vi fann intressant var en skötselplan av området Onslunda stens naturreservat, av Magnus Berglund från Länsstyrelsen Skåne (2015).

Onslunda stens naturreservat ligger 12 km utanför Tomelilla på gränsen mellan det Österlenska slättlandskapet och Linderödsåsen. Liksom vårt undersökningsområde ligger det innanför Verkalinjen, och som ett exempel på hur ett område innanför Verkalinjen har utvecklats, under den tidsperiod som alunbruket i Andrarum var aktivt, sammanfattas hans analys av området. Berglund ger en historisk tillbakablick över områdets markanvändning och dess förändring över tid på ett tydligt sätt, från 1600-talet fram till idag, och bygger i huvudsak på studier av historiskt kartmaterial (Berglund 2015).

Under slutet av 1600-talet framgår det, exempelvis av Gerhard Buhrmans karta över Skåne, att bökeskog i form av äldre bokskog till stor del präglade landskapet. Vidare gick ollonsvin i skogen där också bete var vanligt. Bokskogen användes till vedförsörjning där

träden beskars, eller ”snedades” som det också kallades. Berglund menar också, genom att ha studerat Anton Cöppingers karta från 1730-talet, att skogen tunnats ut. Förmodligen skedde en föryngring av träden genom att de höggs ner och nya skott kunde växa upp. Om det i Onslunda sten var fråga om ett skottskogsbruk, där vedanvändningen gynnade alunbruket i Andrarum, är tveksamt enligt Berglund. Vidare användes de yngre träden till befolkningens husbehov av ved och virke.

Planteringshagar anlades under samma tid men i kombination med en hög befolkning och bete i bokskogarna var det svårt för boken att återhämta sig ordentligt, vilket gjorde att den tidigare höga bokskog som fanns nu hade omvandlats till en gles lågskog, en skog som nu sköttes som skottskog (Berglund 2015).

Skogen i Onslunda var under 1800-talets första år av buskliknande karaktär, en låg bokskog där träden hade flera socklar. Det är oklart huruvida det fanns äldre träd kvar i området eller inte. Vidare var bete och vedanvändning orsaker till att det under 1800-talet var högt tryck på skogens resurser. Under 1900-talets första år började ett minskat tryck på skogen kunna urskiljas i landskapet, då avverkning och bete avtog allt mer. Granen blev ett vanligt inslag i Onslunda stens landskapsbild, i övrigt bestod området under 1900-talet av lövskog i form av stora områden med ung bokskog (Berglund 2015).

Material och metod

Avgränsningsområde

Utöver en generell studie som visar hela området innanför Verkalinje, har vi har valt att avgränsa studien på grund av att den tid vi har på oss att färdigställa uppsatsen är begränsad. Vi har valt att analysera ett mindre område innanför Verkalinjen som tillhör Tomelilla kommun, Albo härad och Andrarums socken.

Undersökningsområdet avgränsas till skogen som tillhör fastigheterna Breabäck, Snärpe, Rugeröd och Nybygget.

Val av undersökningsområde

För att bilda oss en uppfattning om skogens utbredning innanför hela Verkalinjen studerades inledningsvis en småskalig karta över Verkalinjen, upprättad av Anton Cöppinger 1730. Utifrån Cöppingers karta med tillhörande beskrivning (Bilaga 2) går att utläsa var det fanns skog någonstans, men dock ger den ej någon detaljerad beskrivning av

skogen. Därför valde vi, utifrån de kartor som finns vid arkivet Christinehof (Bilaga 1), att analysera storskaliga kartor som visade detaljer. Undersökningsområdet valdes därför utifrån kriteriet, att de skulle finnas lämpligt kartmaterial med tillhörande teckenförklaring som visade skogens förändring över tid, under den tid som bruket var aktivt. Lämpligt kartmaterial hittades över fastigheterna Breabäck, Snärpe, Rugeröd och Nybygget, varvid det bestämdes som undersökningsområde.

Det material som ligger till grund för arbetet utgörs av kartor samt vetenskapliga texter och artiklar samt en del övrig, för ämnet, relevant litteratur. Vidare bygger också uppsatsen på studier av ursprungliga handlingar och material tillhörande arkivet på Christinehof.

Metoden bygger på studier av historiska kartor över skogen innanför Verkalinjen, tillhörande Andrarums alunbruk, från den tidsperiod som bruket var aktivt.

Undersökningsområdet avgränsas för att kunna hitta ett bra exempel på hur skogen sett ut vid brukets uppkomst, för att sedan redogöra för skogsområdets förändring över tid.

Lantmäterimyndigheternas arkiv användes i uppsatsarbetet för att hitta dels historiskt och även nutida kartmaterial. Excel användes för att upprätta tabeller och diagram.

Kartstudier

Buhrmans karta från 1684 användes i syfte att få en överskådlig bild av skogsutbredningen i hela området innanför Verkalinjen under alunbrukets första tid. I Buhrmans karta kunde också olika kategorier urskiljas, som till exempel att stora områden bestod av böke skog under perioden. Kartan Breabäck, med flera skogar 1704 hittade vi på arkivet Christinehof. Det är en skogskarta som har till syfte att visa markanvändning på utmarken.

En bild av Anton Cöppingers karta över Verkalinjen 1730 användes för att få ett småskaligt perspektiv på skogen innanför. Utifrån beskrivningen till kartan (Bilaga 2) fick vi en överblick över var det fanns skog någonstans och var det var öppet. I förhållande till Buhrmans karta studerades skillnader och likheter mellan de båda, i relation till skogens utbredning.

Kartan sämjedelning 1846–47 över Breabäck syftar till att visa gränsdragningar i landskapet samt visar att området är väldigt skoglöst på många ställen. Häradsekonomiska kartan från Rikets allmänna kartverk år 1910–15 studerades och användes främst som bakgrundskarta för rektifiering och för att digitalisera undersökningsområdet. Snärpe kartan 1927 från arkivet Christinehof syftar till att visa vad det finns för markanvändning i området. Olika kategorier för olika trädslag redovisas i kartan. Terrängkartan vektor och Ortofoto 0, 5 tiles användes genomgående i arbetet för att de skalmässigt passade bra till att rektifiera de historiska kartorna mot. Jordartskarta och geologisk karta från Sveriges geologiska institut hämtades in i syfte att öka förståelsen för hur undersökningsområdet ser ut.

Litteratur och artiklar

Forskning om alunbruk, Andrarum och aluntillverkning i allmänhet söktes fram via Ämnesguiden på Högskolan Kristianstads hemsida. Databaserna Libris och Summon användes. Vi kompletterade med att läsa forskning om hur vedförsörjning skett vid andra tidiga industrier i Sverige och Europa. Skottskogsbruk och lågskog var ett effektivt sätt att få energiresurser varför vi valde att fokusera på att läsa tidigare studier kring dessa begrepp. Som inspiration till uppsatsarbetet lästes Magnus Berglunds skötselplan över Onslunda sten. Han redogör för hur markanvändningen i området, innanför Verkalinjen, förändras över tid.

Arkivet på Christinehof

Vid två tillfällen besöktes arkivet vid Christinehof, den 11/12–2019 och den 24/1–2020. Arkivarien Gert Lagerstedt bistod oss med excerperat material som han sammanställt kring vedförbrukning, skogsinventeringar, skogsbeskrivningar med mera. Materialet kommer genomgående användas i uppsatsen. Vi studerade många olika kartor innan undersökningsområdet fastställdes. Bilder togs på valda kartor över fastigheterna Breabäck, Snärpe, Rugeröd och Nybygget för vidare analys och bearbetning i GIS-ArcMap.

GIS- ArcMap 10.7.1

Inledningsvis rektifierades den häradsekonomiska kartan mot dagens ortofoto och den häradsekonomiska kartan användes för att rita ut vårt undersökningsområde. Kartan över Verkalinjen av (Anton Cöppinger) rektifierades mot terrängkartan och Verkalinjen ritades

ut som en linje. Buhrmans karta från 1684 och Anton Cöppingers karta från 1730 rektifierades och digitaliserades. Den historiska markanvändningen i form av skog, innanför Verkalinjen, markerades ut i de båda, för att kunna se skillnader och likheter. Den historiska markanvändningen i det valda undersökningsområdet digitaliserades också, för att kunna visa skogens förändring över tid. En karta från 1704, en från 1846–47 och en från 1927 rektifierades och digitaliserades på liknande sätt. Vidare gjordes en karta som visar jordarterna och en som visar geologi i undersökningsområdet. För att räkna ut hur skogsarealen förändrats över tid användes begreppen försvunnit, tillkommit och kontinuitet, mellan år 1684 och 1730 samt mellan 1704 och 1927. En ny kolumn skapades i attributabellen där arean i form av hektar räknades ut.

Metoddiskussion

Syftet med metoddiskussionen är att belysa olika perspektiv av metoden samt lyfta de svårigheterna och brister vi funnit under uppsatsarbetets gång. En av frågeställningarna i uppsatsen var att försöka besvara hur skogsutbredningen har förändrats över tid i det valda undersökningsområdet. Kriteriet när vi valde undersökningsområde var att det skulle finnas lämpligt kartmaterial som visar områdets förändring över tid, under den tidsperiod som alunbruket i Andrarum var aktivt. Buhrmans karta från 1684 valdes i syfte att se var någonstans det fanns skog, under brukets första tid. Det var svårt att hitta alternativa kartor från 1600-talet. Cöppingers karta från 1730 användes för att se hur skogsutbredningen förändrats i jämförelse med 1684. Svårigheten att jämföra de båda var att Buhrmans karta redogör för ortnamnen tydligt medan det är svårt att utläsa några ortnamn i Cöppingers karta.

Kartan över Breabäck med flera skogar från 1704 gav en bredare bild av området eftersom den var detaljerad, och visar skogsutbredningen tydligt genom att skogen är indelad i olika kategorier. Skånska rekognoceringskartan från 1812 användes i syfte att visa hur skoglöst vårt undersökningsområde var i början av 1800-talet. Dock så är den kartan lite svår att tyda, då den är väldigt översiktlig och det är svårt att tyda avgränsningar mellan markslagen. Vi valde även en karta från 1846–47 som täcker endast Breabäck. Andra kartor på arkivet Christinehof över hela undersökningsområdet från 1800-talet saknade teckenförklaring vilket gjorde att vi valde bort dem. Kategorierna skog, åker och kärr markerades ut och resterande markslag valdes att benämnas som övrig mark. Eftersom en del markslag var oläsbara i den tillhörande akten och en del var klassade som ängs- och betesmark valde vi att klassa alla som övrig mark. Vidare går det

inte att dra några slutsatser från 1800-talets karta eftersom endast Breabäck omfattas. Kartan ger istället en eventuell hänvisning till hur området kan ha utvecklats.

Under 1900-talet fann vi bra kartmaterial över området där markanvändningen finns redovisad på ett tydligt sätt. En felkälla i uppsatsarbetet är också att kartmaterialet inte ger en fullständigt rättvis bild av skogens utbredning. Eftersom det skiljer många år mellan några kartor har också många gränser i landskapet flyttats vilket gör det svårt att visa i siffror, exakt hur mycket skog som försvunnit, tillkommit och haft kontinuitet. Uppsatsen visar trots det, på ett tydligt sätt, hur ett område innanför Verkalinjen har utvecklats över tid.

Resultat

Resultatet kommer redovisas genom att först visa skogen innanför Verkalinjen år 1684 samt 1730 och hur området förändrats över tid. Därefter kommer resultaten vi fått fram för vårt valda undersökningsområde visas, år 1704–1927. Till sist görs en sammanfattning av resultaten.

Skogen innanför Verkalinjen, mellan år 1684 och 1730

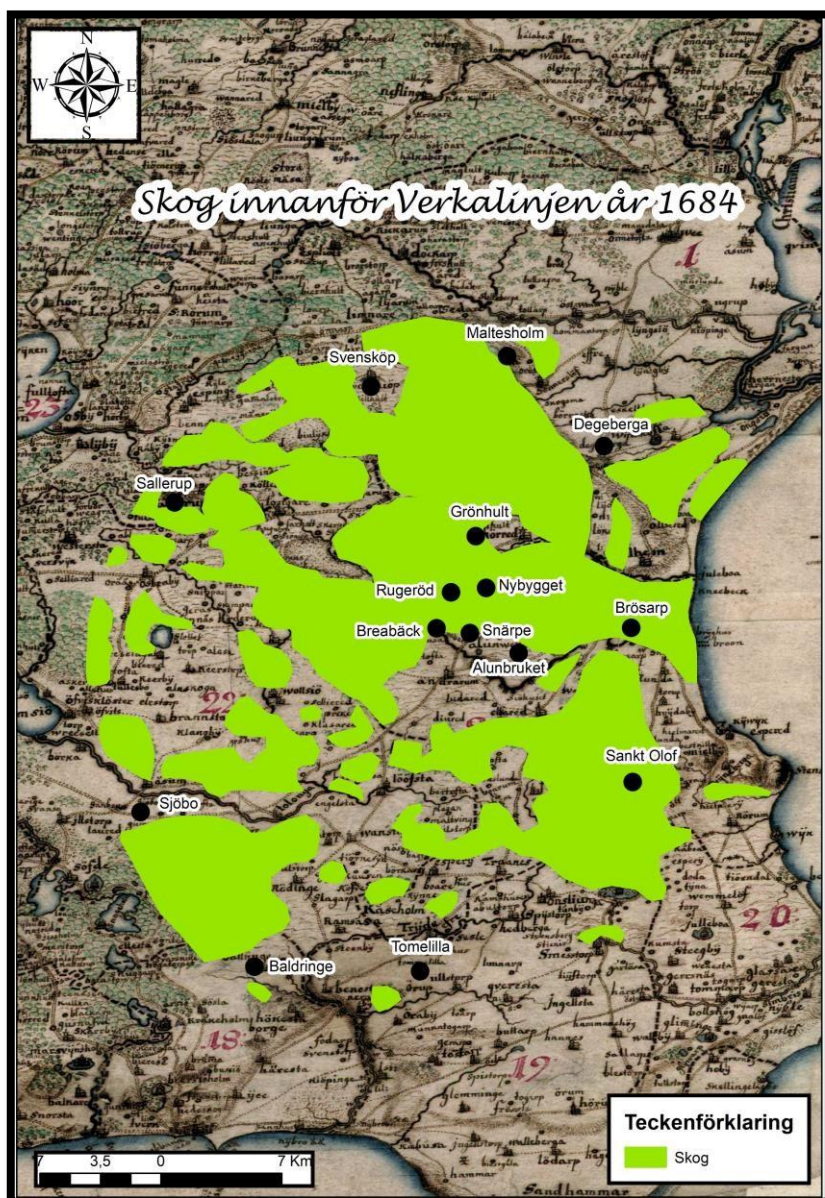

Fig. 11. Digitalisering av skogen innanför Verkalinjen år 1684. Digitalisering utifrån karta över Skåne (1684). Källa: Gerhard Buhrmann, Krigsarkivet.

Kartan visar att det finns stora ytor som klassas som skog i området innanför Verkalinjen. Vid alunbrukets omedelbara närhet är det mer skog norr om bruket än söder om. Ett stort sammanhängande område med skog finns vid Sankt Olof. I Brösarp öster om alunbruket är

det också stora ytor som klassas som skog, även i norra delen till exempel vid Grönhult och Maltesholm. Några få skogsytor är mindre och mer utspridda. Området inom Verkalinjen rymmer ca 32 000 hektar skog vilket utgör ca 34% av markarean (tabell 1).

Tabell 1.

Andel skog i hektar 1684   Andel skog i procent 1684   Andel mark i hektar 1684

32 000 hektar	34%	65 500 hektar
---------------	-----	---------------

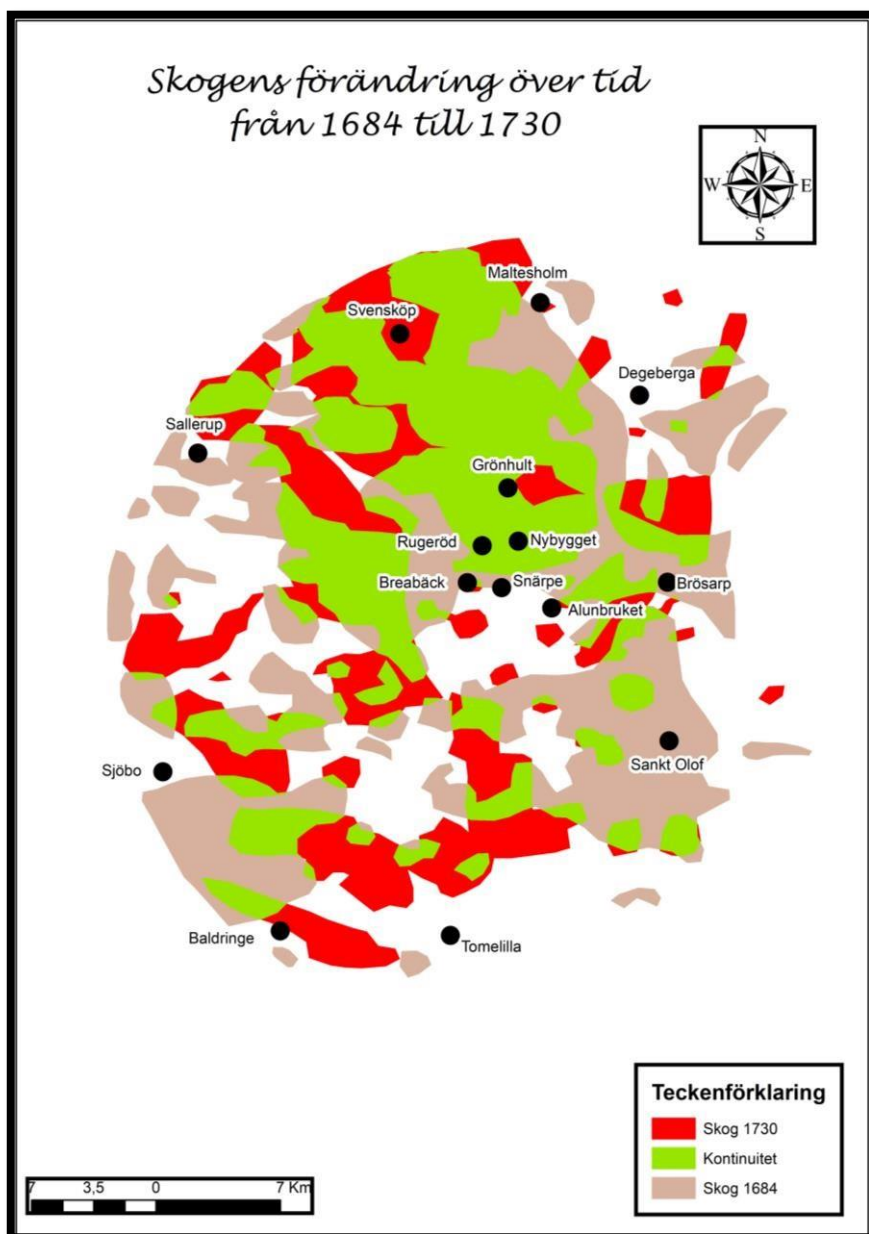

vången och bokskog på utmarken. I undersökningsområdet Breabäck, Snärpe, Rugeröd och Nybygget finns ekskog i vången och bokskog på utmarken. I Andrarum finns pinnskog på utmarken och i Sillaröd går att läsa att skogen är avhuggen. I Brösarp är bokskogen mestadels förarmad. Bokskogen är på ett fåtal ställen tjock och välbehållen, som till exempel i Eke kronoskog och Abbullaberga. Ludaröd frälse och krono har ingen skog och likaså Lille mölla och Hallamölla. Attusa krono har en liten tjock bokskog. I området Bestekille, Mellby, Stubbaröd, Åkarp och Bökåkra beskrivs skogen som ofruktbar boketjäsk. Vantaröd krono har en god ollonskog och Grönhults skog är uthuggen men har varit tjock och lång. I Degeberga är skogen tunn och uthuggen. Bokskogen på utmarken beskrivs som knotig och på en del ställen som ung. Torup frälse har en tjock och fruktbar skog. Hörröd beskrivs som ett område med mycket öppen mark och kärrmark som är uthuggen.

Tabell 2.

Andel skog i hektar 1730   Andel skog i procent 1730

21 000 hektar	28%
---------------	-----

Fig. 13. Digitalisering av skogen innanför Verkalinjen år 1684 och 1730 samt skog som haft kontinuitet. Digitalisering utifrån karta över Skåne (1684) och karta över Verkalinjen 1730. Källa: Gerhard Buhrman, Krigsarkivet och Anton Cöppinger, Arkivet Christinehof.

Kartan visar att det fanns många ytor som klassades som skog 1684, framförallt i norra och sydöstra delen av området. Stora sammanhängande ytor med skog framträder i kartan. År 1730 hade skogen inte samma utbredning som 1684, utan fler luckor och öppen mark syns. Stora områden som var skogbevuxna i norra och östra delen under 1684 finns inte kvar utan området är mer fragmenterat. I Sankt Olof har det försvunnit ett stort område med skog och även vid Brösarp har skogen minskat. Skog som haft kontinuitet ligger främst i den norra delen innanför Verkalinjen, mellan Maltesholm och Grönhult.

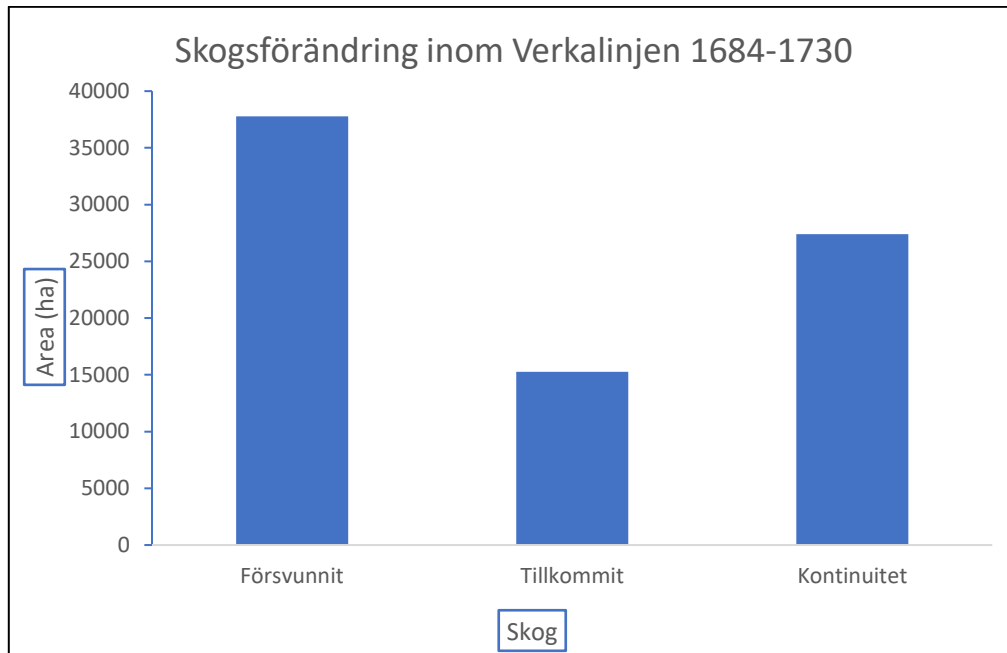

Fig. 14. Diagrammet visar skogsförändring innanför Verkalinjen mellan år 1684 och 1730. Figuren visar att det har försvunnit cirka 37 000 hektar och tillkommit 15 000 hektar skog mellan 1684 och 1730. Skog som haft kontinuitet är cirka 27 000 hektar.

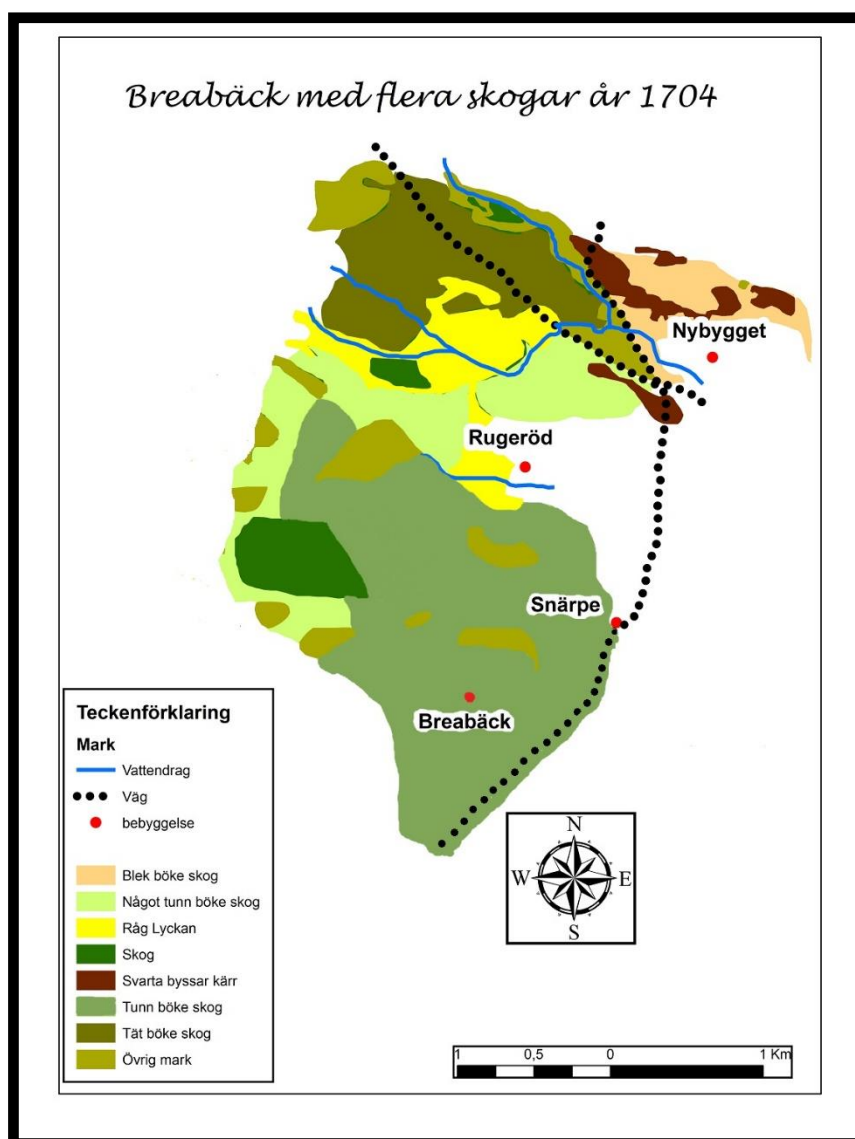

Fig. 16. Digitalisering av markanvändningen i undersökningsområdet. Digitalisering utifrån kartan Breabäck med flera skogar 1704. Källa: Arkivet Christinehof, Skåne län, Andrarums socken.

Kartan visar att det mestadels finns tunn bökeskog och något tunn bökeskog i undersökningsområdet. Ett ganska stort område i norra delen består av tät bökeskog. Blek bökeskog och kategorin skog och övrig mark utgör den resterande delen av markanvändningen. Området består av cirka 80 hektar vilket utgör 39% av markarealen i undersökningsområdet (tabell 4).

Tabell 4.

Andel skog i hektar 1704   Andel skog i procent 1704

80 ha	39%
-------	-----

Utifrån skogsinventeringen 1732 kommer det bli svårt för skogen att återhämta sig, i områdena Breabäck, Snärpet, Rugeröd och Nybygget. I området finns bokskog på utmarken och ek på inägorna. År 1744 skrivs att betetrycket på utmarken bidrog till att träden inte föryngrades, vilket resulterade i att det byggdes planteringshagar.

Skogsbesiktning från 1765 pekade på att skogen missköttes och om människor inte började värna om skogen och dess resurser kommer det så småningom uppstå skogsbrist (Lagerstedt u.å.)

Besiktning av skogen 1776, torsdagen den 11 juli. Närvarande: Bergsfogden Hendrik Troberg från alunbruket, Truls Nilsson i Blästorps, Gres Jeppsson i Grevlunda, Truls Persson i Bertilstorp, Jeppe Åkesson i Raskarum samt ägarens ombud Sekreterare Mårten Meurling. Det framgår av skogsbesiktningen att skogen är avhuggen till alunbrukets behov och endast några risbogar finns kvar som inte räcker till hemmanets ved och redskapsbehov. I gårdet på en liten trakt står en samling större och mindre ekar som räcker till hemmanets behov. Snärpe och Rugeröd frälse har gemensam ollonskog som ger 50–60 lass ved årligen men används för sätesgårdens behov och inte till alunbruket. I planteringen på Rugeröd finns någon ek och bok men av ringa betydelse. Faktorer som påverkat skogen under 1700-talet, samt vidtagna skogsbevarande åtgärder är risk för skogsbrist, betetryck, planteringshagar och vedresurser till alunbruket i Andrarum (Lagerstedt u.å.).

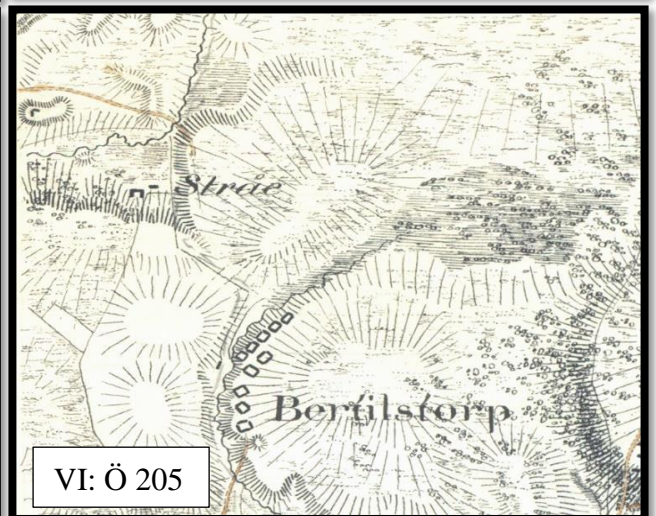
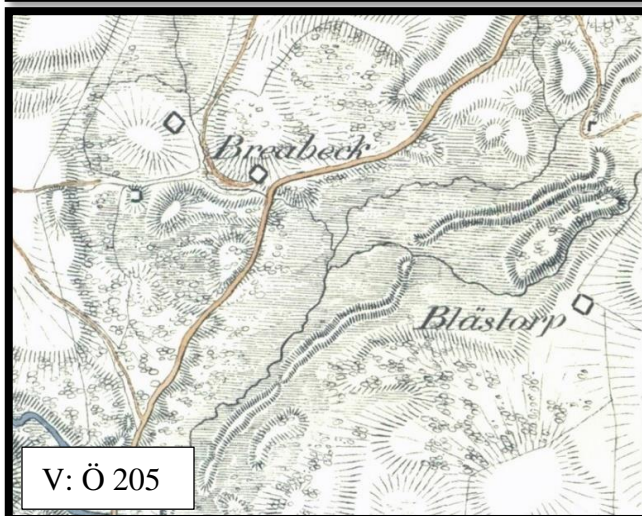
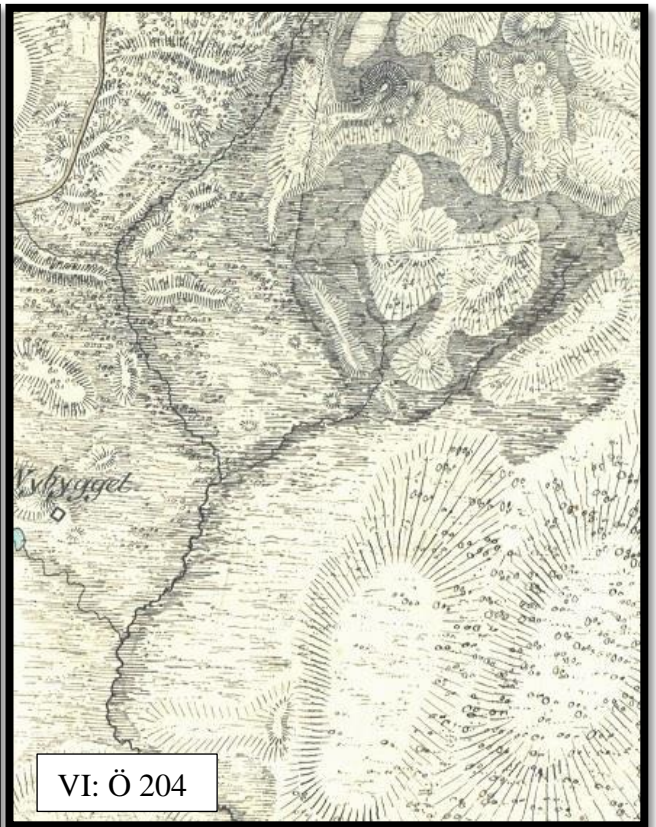
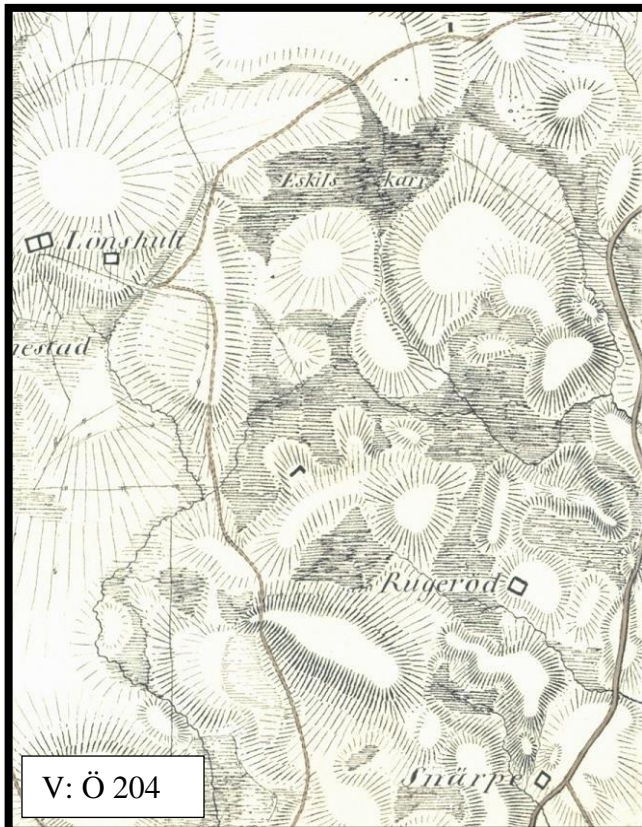

Fig. 17. Bild av undersökningsområdet Breabäck, Snärpe, Rugeröd och Nybygget 1812. Bilderna är utsnitt ur Skånska rekognoceringskartan från 1812–1820. Rugeröd och Snärpe framträder vara skogslöst och vid Nybyggets omedelbara närhet finns ingen skog, men det finns skog norr om fastigheten. Breabäck innehar någon skog. Källa: Riksarkivet/Topografiska kårens arkiv.

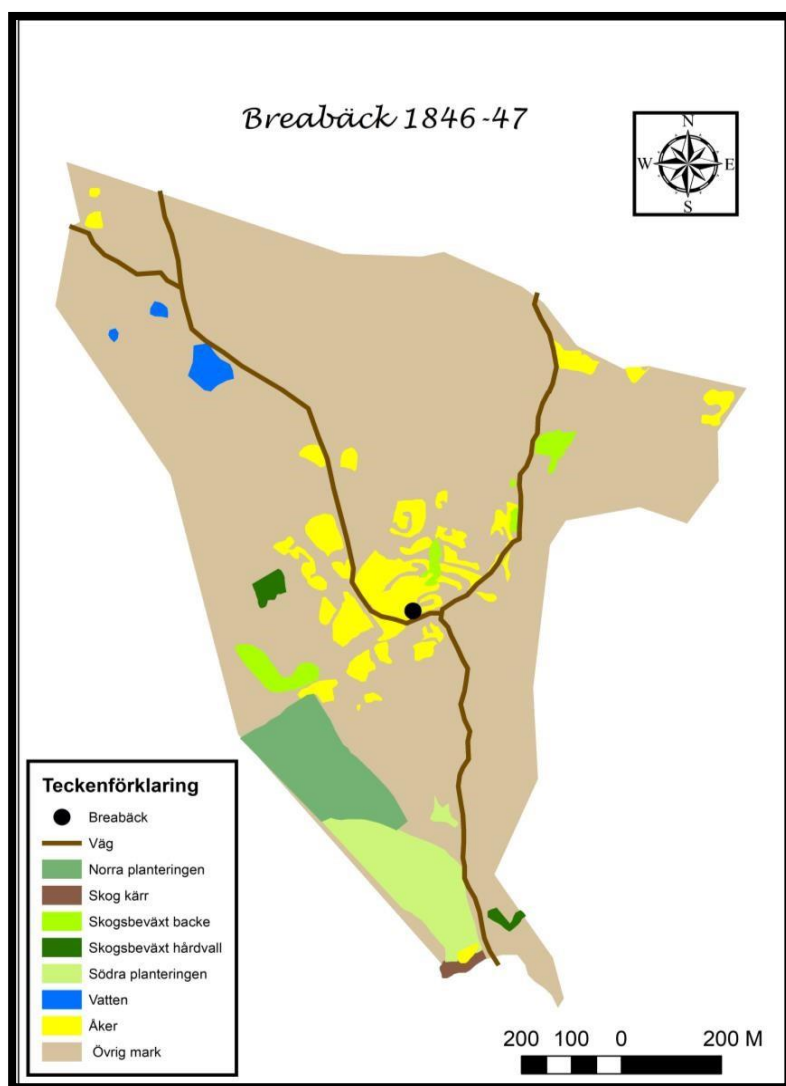

Fig. 18. Digitalisering över Breabäck samt den äldre markanvändningen. Digitalisering utifrån kartan Sämjedelning 1846–47. Källa: Lantmäterimyndigheternas arkiv, Skåne län, Andrarums socken, aktbeteckning 11-AND-31, © Lantmäteriet

Kartan visar att området består av få skogsbeväxta ytor. Kategorierna södra och norra planteringen benämns inte vidare än att de är planteringar av något slag. Skogsbeväxta backar och skogsbeväxt hårdvallsäng går att urskilja som skogsmark i kartan. Vidare ger kartan endast en bild av hur området Breabäck ser ut, skogsutbredningen i Snärpe, Rugeröd och Nybygget omfattas inte av kartan.

Tabell 2.

Andel skog i hektar 1846–47

Andel skog i procent 1846-47

10 hektar	9%
-----------	----

En besiktning av skogen den 18 augusti 1817 visar att Breabäck, nr 1,2, Snärpe nr 1, Rugeröd nr 1 innehar lite ungskog och Nybygget lite skog. Breabäcks marker väster om häradsvägen har 52 träd per tunnland. Marken öster om genomfartsvägen har ung skog. Rugeröd, Snärpe och Nybygget har 417 både större och mindre bokträd på utmarken. Ur besiktningsprotokollet framgår att surskogen kan räcka till arrendatorernas behov av bränsle. Nybygget har en inhägnad och ojämn plantering mellan vägen och inägorna. Rugeröd har på två kullar om 5 tunnland, vackert växande bokskog, totalt 110 träd per tunnland. De faktorer som påverkat skogen under 1800-talet, samt vidtagna skogsbevarande åtgärder är planteringar (Lagerstedt u.å.).

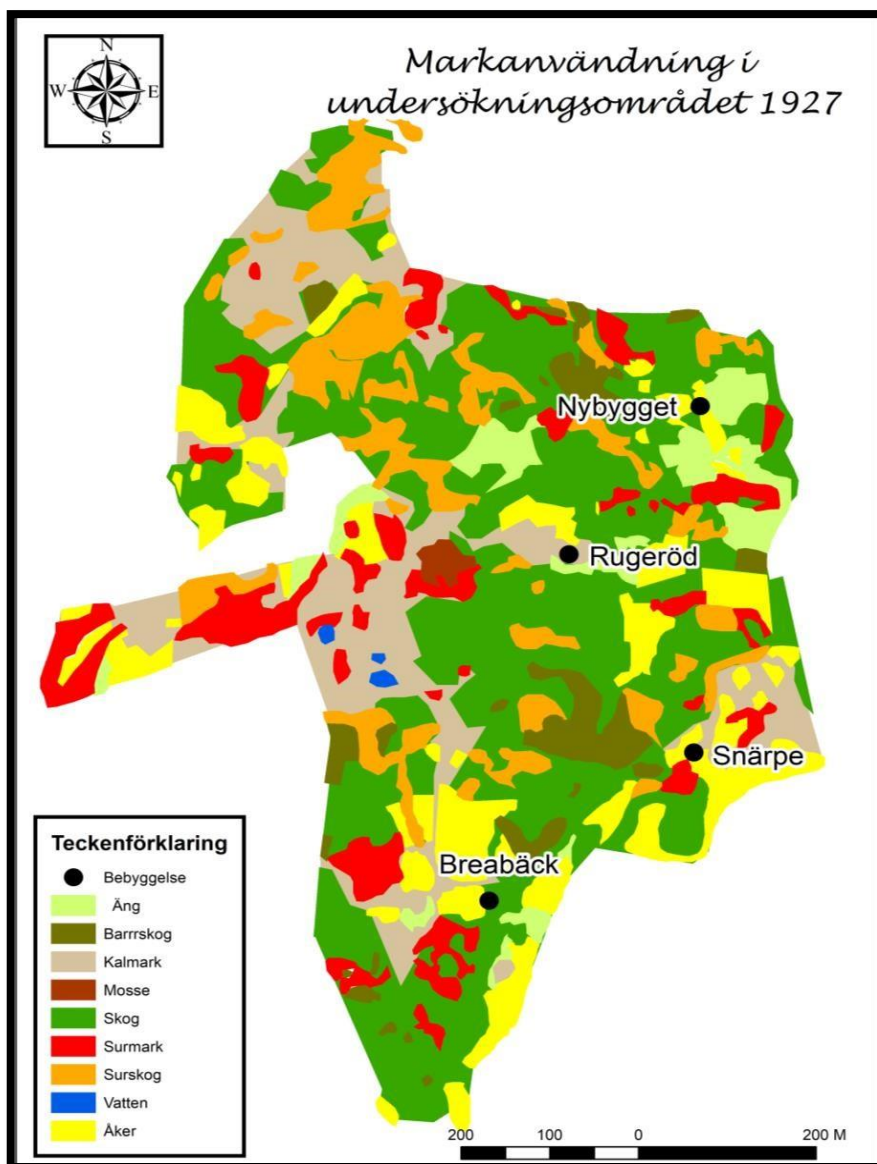

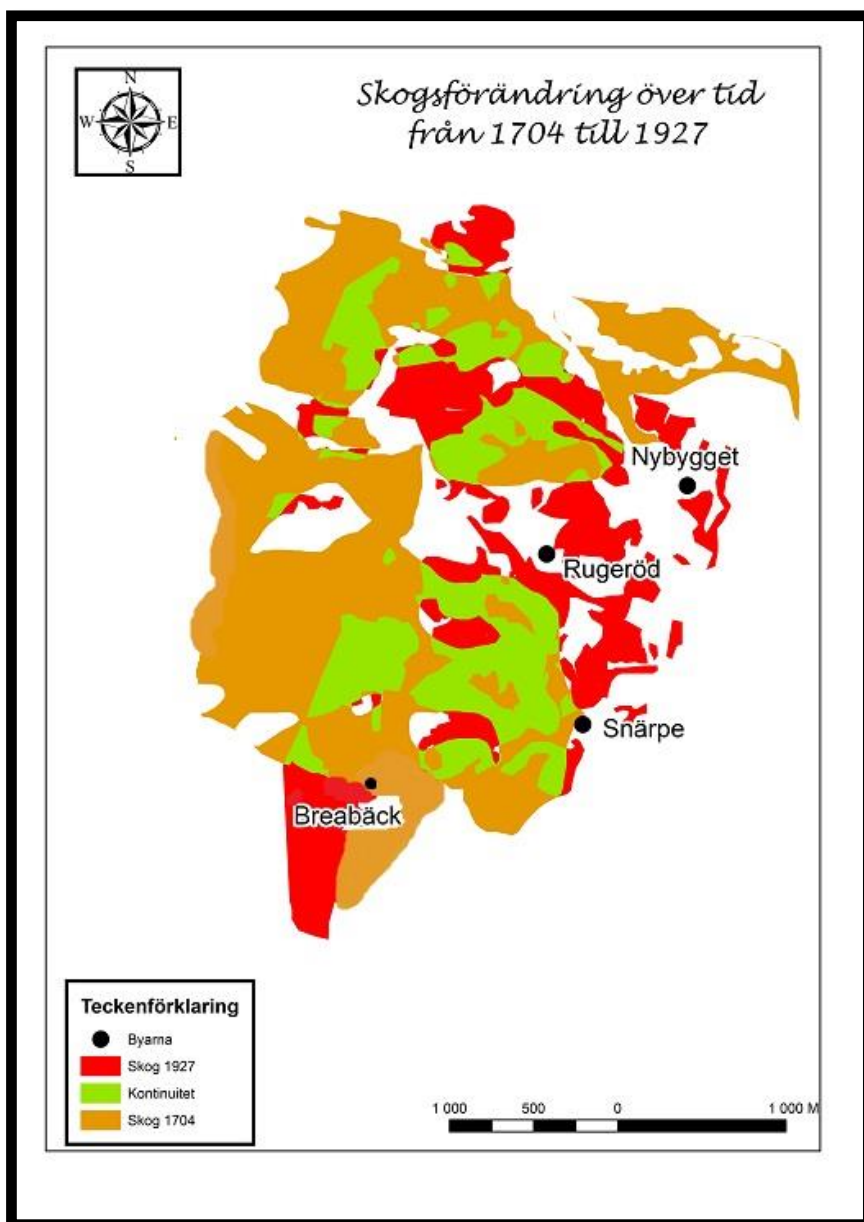
Fig. 19. Digitalisering av undersökningsområdet samt den äldre markanvändningen. Digitalisering utifrån kartan Snärpe 1927. Källa: Arkivet Christinehof, Skåne län, andrarums socken.

Kartan visar att lövskog dominerar och sträcker sig som ett brett stråk genom hela undersökningsområdet. Surskog och barrskog finns utspritt, surskogen finns främst i nära anslutning till surmarken. Det finns mycket ytor av surmark- och kalmark främst i utkanterna av undersökningsområdet.

Tabell 3.

Andel skog i hektar 1927   Andel skog i procent 1927

29 hektar	35%
-----------	-----

Fig. 20. Digitalisering av undersökningsområdet samt den äldre markanvändningen. Digitalisering utifrån kartan Breabäck med flera skogar 1704 och kartan Snärpe 1927. Källa: Arkivet Christinehof.

Kartan visar att skogen haft ett stort utbredningsområde under början av 1700-talet och det finns många ytor som klassas som skog. Eftersom det är mer än 200 år emellan kartorna har också många gränser i landskapet flyttats, men under 1927 går det att utläsa att det också finns många ytor som klassas som skog. Stora sammanhängande ytor av skog syns i båda kartorna. Skog som haft kontinuitet över tid är lite mer begränsad och uppdelad.

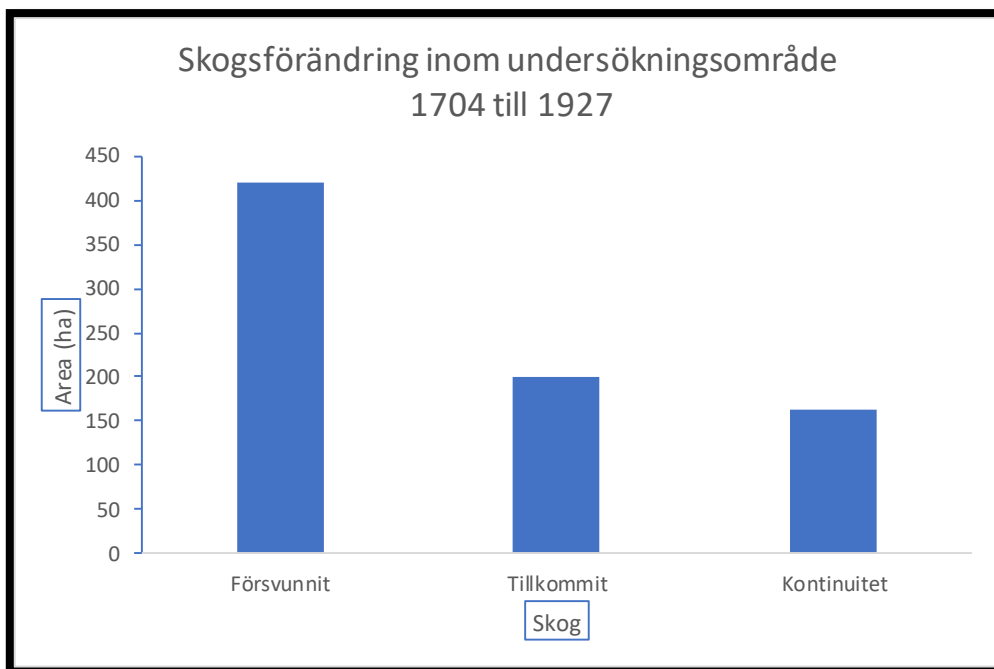

Fig. 21. Figuren visar skogsförändringar inom undersökningsområdet mellan 1704 och 1927. Figuren visar att det har försvunnit cirka 420 hektar skog, tillkommit 200 hektar skog och skog som haft kontinuitet är 180 hektar skog.

Beståndsbeskrivning som upprättades 1967 (Bilaga 3), 55 år efter att alunbruket stängdes, innehåller bland annat uppgifter om beståndets areal, markbonitet, ålder, trädslag.

Anledning till att det upprättas en beståndsbeskrivning är bland annat för skötsel av träden och skogen men även för planering av skogshushållning. (Nationalencyklopedin 2020).

Beskrivning av Breabäck, Rugeröd och Snärpe sammanfattas och vi valde att ta ut trädslag och trädåldern.

Sammanfattningsvis går det att säga att många av de äldre träden som bok och ek, som var i en ålder på 120+ när beståndsbeskrivningen upprättades, fanns under mitten på 1800-talet. Det fanns många unga granplanteringar och någon enstaka på 100 år. Vi hittar även en del diverse lövträd med en blandad ålder, allt från 5 år till 80 år. Björk, ask och al har en del varierande ålder med, men inget äldre än 80 år och har således därför börjat växa ungefär i brukets slut. Breabäck har anmärkningsvärt en hög ålder på sina träd, vilket inte de andra områdena har i samma utsträckning.

Sammanfattning av resultaten

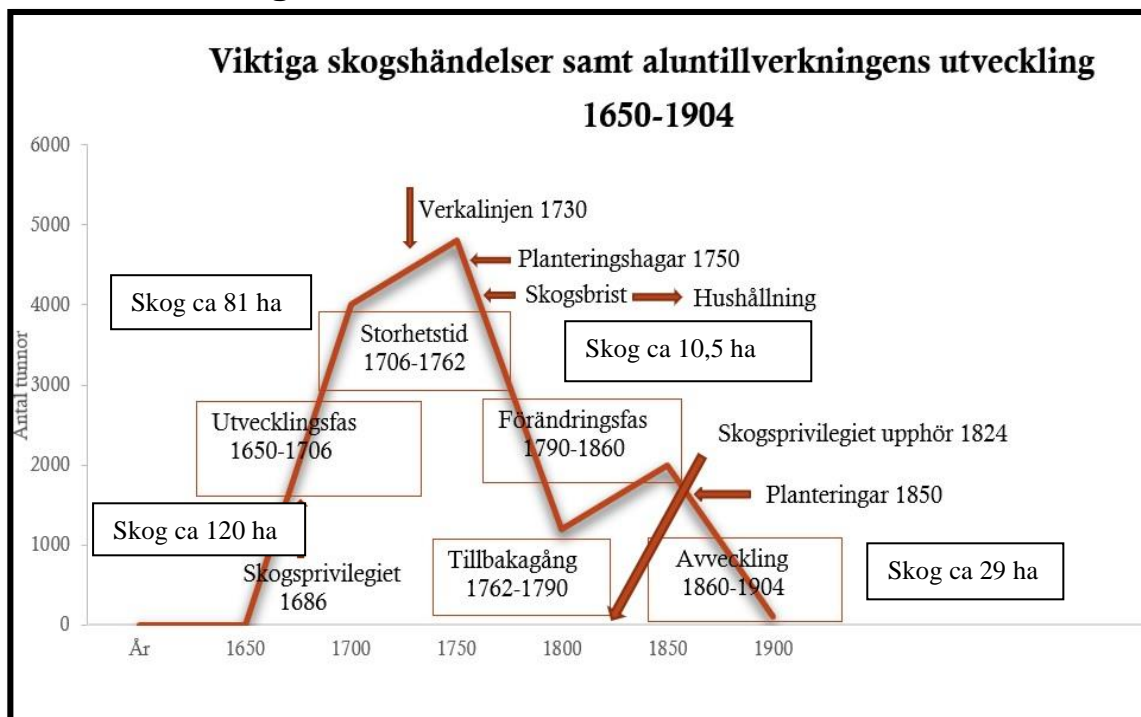

Fig. 22. Figuren visar viktiga historiska skogshändelser samt aluntillverkningens utveckling mellan 1650–1904. Skogen har sjunkit i hektar under brukets aktiva år och när bruket upphör så visar det sig att skogen har börjat återhämta sig.

Not. Källa: Stoltz (1932)

I slutet av 1600-talet var området innanför Verkalinjen en skogsbygd med inslag av öppen mark. Cirka 32 000 hektar skog, det vill säga ca 34% skog, finns innanför Verkalinjen. I kartan från 1684 (figur 12) och ungefär samma tid som alunbruket får ta del av skogsprivilegiet framträder främst bökeskog och ekeskog, följt av surskog och lite fyreskog. År 1730 upprättas Verkalinjen med 21 stora stenar som placeras ut runt bruket. I jämförelse med 1684 är det år 1730 på vissa platser färre ytor som klassas som skog innanför Verkalinjen och skogen har inte samma utbredningsområde. Skogen har sjunkit från cirka 32 000 hektar till cirka 21 000 hektar på drygt 50 år. Träden har tunnats ut och det finns fler luckor i skogen och ytor med öppen mark. Till stora delar framträdde bokskogen på utmarken som tunn och ofruktbar, undantagsvis fanns äldre och fruktbar bokskog. Skogarna runt Sankt Olof, Brösarp och söder om alunbruket har minskat och landskapet har blivit öppnare, i jämförelse med 1684. Norr om alunbruket, till exempel mellan Grönhult och Maltesholm är det stora ytor med skog som haft kontinuitet.

Undersökningsområdet Breabäck, Snärpe, Rugeröd och Nybygget består av bökeskog år 1684 (figur 16) och har då cirka 120 hektar skog, vilket är cirka 68% av markarealen i området. Det pågår också en utvecklingsfas för bruket under denna tiden. År 1704 (figur 17) framgår att det främst finns tunn bökeskog i vårt undersökningsområde. I norra delen finns ett område med tätare bökeskog. I figur 23 går att läsa att aluntillverkningen hade sin storhetstid mellan 1706–1762 och energibehovet är större än någonsin tidigare. Skogen har minskat till 39%, vilket är cirka 81 hektar i området.

I mitten av 1700-talet var det högt betetryck vilket gjorde att skogen inte föryngrades och förmodligen skulle få svårt att återhämta sig. Det resulterade i att planteringshagar upprättades och planteringsvaktare anställdes. Skogsbesiktning från 1765 pekade på att skogen missköttes och om människor inte började värna om skogen och dess resurser kommer det så småningom uppstå skogsbrist. Under samma period minskar produktionen vid alunbruket kraftigt. Det framgår av skogsbesiktningen att skogen är avhuggen till alunbrukets behov och endast några risbogar finns kvar som inte räcker till hemmanets ved och redskapsbehov.

Skogsprivilegiet upphör 1824 och Breabäck var på mitten av 1800-talet ett öppet landskap med inslag av skogbeväxt mark som till exempel norra- och södra planteringen, skogbeväxta backar och skogbeväxt hårdvallsäng. Det finnes endast cirka 10 hektar skog kvar vilket gör att den minskat ner till 9%. Ur besiktningsprotokollet framgår att surskogen kan räckta till arrendatorernas behov av bränsle. Från 1860–1904 är bruket i en avvecklingsfas (figur 23).

Kartan från 1900-talet (figur 19) visar att undersökningsområdet är skogsklätt och skogen består av både barr och lövskog. Lövskog dominerar och sträcker sig genom hela undersökningsområdet, det finns en del surskog och barrskog utspritt i området. Skogen har börjat återhämta sig bra, då den ökat till cirka 29 hektar och utgör nu cirka 36% av området. Beståndbeskrivningen från 1967 visar att det fanns många äldre bokbestånd som hade en ålder på 120+ år, ung granskog och diverse ung lövskog. Figur 22 visar att det har försvunnit cirka 420 hektar skog, tillkommit 200 hektar skog och skog som haft kontinuitet är 180 hektar skog mellan år 1704–1927.

Diskussion

Utvecklingsfasen 1650–1706

Under perioden 1650–1706, under brukets utvecklingsfas, ökar succesivt alunproduktionen vilket leder till att bruket kräver mer och mer ved.

Undersökningsområdet ligger innanför Verkalinjen och i nära anslutning till bruket, så sannolikt är det vedförbrukningen från alunbruket som påverkat skogsutvecklingen.

Under alunbrukets första tid togs ved från närområdet och mycket av den skogsmark som låg i nära anslutning till alunbruket avverkades (Stoltz 1932). Med en allt högre produktion räckte förmodligen inte vedförsörjningen i närområdet till för att täcka alunbrukets ökade behov. Skogsprivilegiet som kom till 1686 och som senare kom att avgränsas av Verkalinjen, var troligtvis en lösning för att kunna trygga vedbehovet för brukets framtid. Bygderna som omfattades av skogsprivilegiet bestod av vidsträckta utmarker där det omfattande mångbruksutnyttjandet av skogen troligtvis inte medförde några konflikter med den agrara produktionen. Ett annat sätt att trygga brukets vedresurser hade till exempel varit ett intensivt brukande av skottskogar, något som är väl känt i övriga Europa (Blomberg & Ranius 1999). Om det förekommit skottskogsbruk i undersökningsområdet är dock inte något som vi hittat belägg för i vår studie

Mycket av den skogsmark som låg i nära anslutning till alunbruket avverkades under den första perioden då bruket var aktivt, vilket ledde till att skogen sedan fick svårt att återhämta sig under 1700-talet (Stoltz 1932). Kartmaterial från figur 15 och 16 överensstämmer med Stoltz och visar att undersökningsområdet har gått från att vara en skogsbygd 1684 till ett område bestående av tunn och gles bökeskog 1704. Vi ser även att antalet hektar skog från år 1684, vilket var cirka 120 ha skog (tabell 3), har minskat drastiskt till år 1704 karta och är då cirka 80 hektar skog (tabell 4). Resultatet stämmer överens med att det under alunbrukets första tid inte togs hänsyn till konsekvenserna av att ständigt utarma skogen på dess resurser, år efter år, menar Ström (1822). Vi tror att skogen i undersökningsområdet har påverkats mycket under alunbrukets utvecklingsfas, eftersom det låg innanför Verkalinjen och i ganska nära anslutning till bruket. I likhet med vad Pettersson (1999) menar, att den industriutveckling som skedde under 1600-talet hade stor påverkan på skogen, då alla var beroende av ved som energikälla.

Storhetstiden 1706–1762

Perioden präglas av att alunproduktionen är som störst under dessa år och 1728 producerades det som mest alun någonsin (Stoltz 1932). Vidare är också vedbehovet som allra störst under perioden och Verkalinjens markering i terrängen 1730 var troligtvis ytterligare ett sätt att definiera vilka områden vedresurserna skulle tas ifrån.

Undersökningsområdet förefaller vara påverkat under början av storhetstiden, med tunn bökeskog som dominerande markslag (figur 16). Under mitten på 1700-talet måste bruket sänka sin produktion på grund [...] ”af ömhet för skogarnas Conservation” (Stoltz 1932, s.115). I slutet av tidsperioden, 1750, började planteringshagar anläggas i undersökningsområdet och förmodligen började människor tänka på konsekvenserna av den höga vedförbrukningen och vilken påverkan den hade på skogen och dess framtid. Resultatet styrker att perioden under 1700-talet, då bruket var som mest produktivt genomsyrades av skogsbevarande åtgärder och sparsamhet, för att kunna fortsätta tillhandahålla vedresurser till bruksverksamheterna. Det verkställdes en del åtgärder för att skydda skogen, exempelvis återplanteringskyldighet och betesförbud i alunbruksskogarna (Ström 1822). År 1706 förbjöds getter att beta i alunbruksskogarna (Stoltz 1932).

Tillbakagången 1762–1790

Perioden mellan 1762–1790 präglas av en extrem tillbakagång i alunproduktionen och orsakerna till den tillbakagång som sker tros vara brist på energiresurser i form av ved (Stoltz 1932). Det verkar inte ha förekommit någon hållbar hushållning med vedresurser under brukets första tid, utan snarare verkar det uppstått skogsbrist i området på grund av den höga energiförbrukningen som krävdes för att driva bruket. Handlingar från Christinehofs arkiv från 1700-talet påvisar även att det kommer bli svårt för skogen att återhämta sig och det fanns en rädsla för skogsbrist om inga vidare åtgärder togs. Återplantering har ägt rum i undersökningsområdet, genom att det anlades så kallade planteringshagar. Vidare verkar det vara skogsbrist som gjort att det vidtogs åtgärder och att människor började hushålla mer med de vedresurser som fanns kvar i skogen. Resultatet stämmer väl överens med sparsamhet och skogsbevarande åtgärder, som Ström (1822) menar präglat tiden under 1700-talet.

Förändringsfasen 1790–1860

Perioden kännetecknas av en förändring i brukets alunframställning som enligt (Stoltz 1932) beror på en omläggning av driften. I början av förändringsfasen går alunproduktionen upp igen för att sedan minska mer och mer under slutet av tidsperioden. Skogsprivilegiet upphörde 1824 (figur 22) och under samma period fick bönderna mer bestämmanderätt över hur de nyttjade sin skogsmark, vilket ledde till att kontrollen över skogen minskade (Eliasson & Hamilton 1999). Skogsprivilegiets upphörande kan i undersökningsområdet bidra till en nystart där ett hopp om skogens framtid väcktes. Kartan (figur 18) visar att Breabäck under mitten av 1800-talet var väldigt skoglöst, ett fåtal platser med planteringar såsom norra och södra planteringen kan urskiljas. Det finns även skogbeklädda backar. Resultatet stämmer överens med det som Ström (1822) skriver, trots att det vidtogs många åtgärder för att försöka bevara den skog som fanns var stora områden skoglösa. Även våra uträkningar visar på att skogen har minskat. Från år 1704 då det var cirka 80 hektar skog, så består Breabäck av cirka 10 hektar skog (tabell 2), vilket är en stor förändring i skogsbeståndet och landskapet. Återplantering under 1700-talet verkade inte gjort att skogen återhämtade sig tillräckligt. Kanske var perioden en förändringsfas även för undersökningsområdet? Kanske var det nu som resultatet av en hushållning av vedresurser så smått började ge resultat? Trots ett till synes skoglöst landskap under mitten på 1800-talet fanns där planteringar i form av södra och norra planteringen. Som Eliasson & Hamilton (1999) menar så blev virkesförbrukning i form av hushållning återigen ledordet för den svenska skogspolitiken under andra hälften av 1800-talet.

Avvecklingsfasen 1860–1904

Perioden präglas av en nedåtgång i alunproduktionen och behovet av vedresurser avtar allt mer. Under 1900-talet består området av diverse olika lövträd som dominerar i området följt av gran- och surskog. Skogen har vuxit upp och återhämtat sig från alunbrukets storhetstid, då vedbehovet var som störst och krävde skogen på dess resurser, år efter år. Från mitten på 1800-talet då det fanns cirka 10 ha skog i området Breabäck så har det nu ökat till cirka 29 ha skog i vårt område. Det överensstämmer med att skogen har börjat återhämta sig och att planteringarna av skog verkar lyckats. Beståndsbeskrivningarna över vårt område på arkivet i Christinehof, upprättade 1967, visar att det finns en hel del bokskog som var 120+ år. Om bokskogen planterades i mitten på 1800-talet är inte känt men av resultatet från mitten av 1800-talet (figur 18) finns södra och norra planteringen

utmarkerade. Det fanns även en del ek som hade en ålder på 120+ år och granskog som var 100 år, vilket tyder på att det har planterats i slutet på 1800-talet.

Slutsatser

- Under brukets utvecklingsfas påverkas skogen i undersökningsområdet i hög grad, av aluntillverkningen vid Andrarum. Mycket skog i brukets närhet avverkas och trycket på skogen var stort.
- Undersökningsområdet uppvisar skogsbrist under brukets storhetstid och det kommer bli svårt för skogen att återhämta sig under 1700-talet
- Under brukets tillbakagång påverkas skogen genom att det är mindre tryck på skogens vedresurser i undersökningsområdet. Skogsbevarande åtgärder och hushållning träder i kraft för att skydda skogen. Exempelvis återplanteringsskyldighet, planteringar samt betesförbud
- Under den förändringsfas som pågick mellan 1790–1860 började effekterna av en aktiv hushållning som påbörjades under 1700-talet ge resultat.
- Under avvecklingsfasen då bruket upphör visar studien att skogen återhämtar sig och år 1927 syns det tydligt.

Förslag till fortsatta studier

Det hade varit intressant att undersöka fler områden innanför Verkalinjen, för att se om den skogshistoriska utvecklingen skiljer sig mellan områdena. Det hade också varit av intresse att studera ett geografiskt större område innanför respektive ett större område utanför Verkalinjen för att studera mönster i rummet. Det hade förstärkt trovärdigheten och på ett tydligare sätt speglat hur energianvändningen påverkat skogen innanför Verkalinjen.

Referenser

Andersson, P. G. (1974). *Alun och ark, kalk och bruk*. Stockholm: Natur och kultur

Arkivet Christinehof (2020)

Bergendorff, C. & Emanuelsson, U. (u.å.). *Den skånska stubbskottsängen*.
<http://kulturlandskab.org/wp-content/uploads/2019/01/Den-sk%C3%A5nskastubbskott%C3%A4ngen-Av-Claes-Bergendorf-och-Urban-Emanuelssoncompressed.pdf>
[2019-12-16]

Berglund, M. (2015). *Skötselplan för naturreservatet Onslunda sten, Tomelilla kommun*. Länsstyrelsen Skåne.
[file:///C:/Users/SAAN0134/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge_8wekyb3d8bbwe/TempState/Downloads/Onslunda%20sten%20BESLUT%20och%20SKplan%202015%20WEBB%20kompr%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/SAAN0134/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge_8wekyb3d8bbwe/TempState/Downloads/Onslunda%20sten%20BESLUT%20och%20SKplan%202015%20WEBB%20kompr%20(1).pdf)
[2020-02-12]

Blomberg, P. & Ranius, T. (1999). Kan skogen sköta sig själv? I Schmitz, A. (red.) *Skogen i Skåne*. Lund: Skånes Naturvårdsförbund, länsförbund inom Svenska Naturskyddsföreningen, ss.22–33.

Campbell, Åke. (1928). *Skånska bygder under förra hälften av 1700-talet: etnografisk studie över den skånska allmogens äldre odlingar, hägnader och byggnader*. Diss. Uppsala: Univ., 1929

Eliasson, P & I Östlund, L. (red.) (1997). Från agrart utmarksbruk till industriellt skogsbruk- en långdragen historia. *Människan och skogen*. Lund: Skogs- och lantbruksakad, ss. 46–70.

Emanuelsson, U. (1997). "Svensk skogslandskap i ett europeiskt perspektiv". I Östlund, L. (red.) *Människan och skogen*. Lund: Skogs- och lantbruksakad, ss. 30–45.

Emanuelsson, U. (2003). Skånsk kulturlandskapshistoria. I Olsson, K-A., Gustafsson, M., Johansson, H., Snogerup, S. & Tyler, T. (red.) *Floran i Skåne-Vegetation och utflyktsmål*. Lund: Lunds Botaniska Förening, ss. 37–51.

Emanuelsson, U. (2013). Lövängar och liknande markanvändningstyper i Europa. I Slotte, H. & Göransson, H. (red.) *Lövtäkt och stubbskottsbruk*. Stockholm: Skogs- och lantbruksakad, ss. 215–234. <https://www.ksla.se/anh/files/2013/07/3.-L%C3%B6v%C3%A4ngar-och-liknande-markanv%C3%A4ndningstyper-i-Europa.pdf>

[2019-12-15]

Emanuelsson, U. & Bergendorff, C. (u.å.). *Stubbskottsbruk och hamling i Skåne – historik och recenta spår*. <https://www.ksla.se/anh/files/2013/07/test2.pdf>

[202002-04]

Kardell, L. (2003). *Svenskarna och skogen. Del 1. Från ved till linjeskepp*. Jönköping: Skogsstyrelsen

Lagerstedt, G. (u.å.). Sammanställning av opublicerat material om skogen innanför Verkalinjen. Arkivet Christinehof

Linné, C. von (1977). *Carl Linnæi Skånska resa; på höga överhetens befallning förrättad år 1749*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.

Länsstyrelsen (2018) *Bevarandeplan för Natura 2000-området Breabäck-Rugeröd SE0420248*

<https://www.lansstyrelsen.se/download/18.338e9bd4169d8d48e3127fe/1554289605317/Breabäck-Rugeröd%20bevarandeplan.pdf>

[2020-02-25]

Nationalencyklopedin, beståndsbeskrivning.

<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/beståndsbeskrivning>

[2020-02-25]

Nilsson, T. & Aronsson, S. (1995). *“Verkalinjen” och dess 21 stenar*. Skånes Genealogiska Förbund.

Nordholm, G. (1967). *Studier i Skånes äldre ekonomiska geografi. 1, Text*. Lund.

Pettersson, R. (1999). Skogshistoria i Frankrike och Storbritannien. I Pettersson, R. & Tullgren, E. (red.) *Skogshistorisk forskning i Europa och Nordamerika: vad är skogshistoria, hur har den skrivits och varför?* Stockholm: Skogs- och lantbruksakad, ss. 253–284.

Reiter, O. (red.) (2007:10). *Det skånska landsbygdsprogrammet-ett utvecklingsprogram med landskapsperspektiv*. Länsstyrelsen i Skåne. Malmö: Printus

<https://www.lansstyrelsen.se/download/18.2e0f9f621636c8440272691a/1528230362341/Det%20sk%C3%A5nska%20landsbygdsprogrammet.pdf>

[2020-02-19]

Runberg (2012). *Historiskt- geografiskt och statistiskt lexikon öfver Sverige*. Stockholm: Expeditionen af Konversations-Lexikon.

<http://runeberg.org/hgsl/>

[2019-12-20]

Schmitz, A. (1999). Christinehof, skogsbruk i modern stöpning. I Schmitz, A. (red.) *Skogen i Skåne*. Lund: Skånes Naturvårdsförbund, länsförbund inom Svenska Naturskyddsföreningen, ss. 71–77.

Sjöberg, S-L. (1999). Skog i Skåne förr. I Schmitz, A. (red.) *Skogen i Skåne*. Lund: Skånes Naturvårdsförbund, länsförbund inom Svenska Naturskyddsföreningen, ss. 15–21.

Steinmueller, W. E. (2013). The pre-industrial energy crisis and resource scarcity as a source of transition. *Economics, innovation and history: Perspectives in honour of Nick von Tunzelmann*, Volume 42 (10), ss. 1739-1748.

<https://doi.org/10.1016/j.respol.2013.08.010>

[2020-01-13]

Stoltz, Elof (1933). *Andrarums alunbruk: en försvunnen bruksbygd: en historiskgeografisk och kulturgeografisk ortsstudie*.

Lund: <http://paleoarchive.com/literature/Stoltz1932-AndrarumsAlunbruk.pdf>

[2019-12-20]

Ström, I- af. (1822). *Förslag till en förbättrad skogshushållning i Sverige, jemte utkast till dess systematiska verkställande*. Stockholm: Kungliga skogsinstitutet

https://pub.epsilon.slu.se/10423/1/strom_forslag_till_1822.pdf [2019-12-16]

Svensson, A. (1973). Ale: historisk tidskrift för Skåneland. *Andrarums alunbruk*. 1973: (3), ss. 23–31

Svenska akademins ordbok (2020a). Blek

https://www.saob.se/artikel/?unik=B_2931-0200.cz2i&pz=5 [2020-03.05]

Svenska akademins ordbok (2020b). Högskog

https://www.saob.se/artikel/?seek=h%C3%B6gskog&pz=1#U_H2211_70677

[2020-02-10]

Svenska akademins ordbok (2019c). Lågskog

https://www.saob.se/artikel/?seek=1%C3%A5gskog&pz=1#U_L1275_118360

[2019-12-16]

Svenska akademins ordbok (2020d). Risbok

[Rhttps://www.saob.se/artikel/?seek=risbok&pz=2#U_R1987_160000](https://www.saob.se/artikel/?seek=risbok&pz=2#U_R1987_160000)

[2020-02-27]

Svenska akademins ordbok (2019e). Skottskog

https://www.saob.se/artikel/?seek=skottskog&pz=1#U_S4543_180580

[2019-12-16]

Svenska akademins ordbok (2019f). Surskog

https://www.saob.se/artikel/?seek=surskog&pz=1#U_S14505_150540 [2020-01-

19]

Upplands bro kulturhistoriska forskningsinstitut (u.å.) *Äldre svenska måttenheter
längd-, yt-, vikt-, rydmått- efter Engström 1883, Nusvensk ordbok och*

Nationalencyklopedin (NE). <http://www.ukforsk.se/subjects/enheter.htm>

[2020-01-28]

Kartreferenser

Breabäck med flera skogar: Carl Wreman 1704-Arkivet Christinehof

Häradseconomiska kartan 1910–15. Rikets allmänna kartverk, Skåne län,
aktbeteckning: J112-1-45

Karta över Skåne (1684). *Schoone* av Gerhard Buhrmann. Krigsarkivet,
referenskod: SE/KrA/0437/1

Karta över Verkalinjen: Anton Cöppinger 1730-Arkivet Christinehof

Ortofoto IRF 0,5 m tiles, vektor- © Lantmäteriet

SGU Jordarter 1:50 000–1: 250 000, vektor, Lantmäteriet.

SGU Berggrund 1: 50 000- 1: 250 000 vektor, Lantmäteriet.

Skånska rekognoceringskartan 1812–1820. Blad V: Ö 204. Krigsarkivet, Stockholm.

https://sok.riksarkivet.se/bildvisning/K0035846_00001#?c=&m=&s=&cv=&xywh=-2114%2C-328%2C11887%2C6559

[2020-03-05]

Skånska rekognoceringskartan 1812–1820. Blad V: Ö 205. Krigsarkivet, Stockholm.

https://sok.riksarkivet.se/bildvisning/K0035847_00001#?c=&m=&s=&cv=&xywh=-2182%2C-339%2C12279%2C6776

[2020-03-05]

Skånska rekognoceringskartan 1812–1820. Blad VI: Ö 204. Krigsarkivet,

Stockholm. https://sok.riksarkivet.se/bildvisning/K0035857_00001#?c=&m=&s=&cv=&xywh=-1950%2C-332%2C12008%2C6626

[2020-03-05]

Skånska rekognoceringskartan 1812–1820. Blad VI: Ö 205. Krigsarkivet, Stockholm.

https://sok.riksarkivet.se/bildvisning/K0035858_00001#?c=&m=&s=&cv=&xywh=-2047%2C-338%2C12221%2C6744

[2020-03-05]

Snärpe kartan (1927). Hjalmar Månsson. Arkivet Christinehof

Sämjedelning 1846–47. Lantmäteri myndigheternas arkiv, Skåne län,
aktbeteckning 11-AND-31

Terrängkartan, vektor © Lantmäteriet, diarenr.2012/892.

Bilaga 1. Kartor på Christinehofs arkiv

Karta:	Upprättad av:	År:	Nr:
Agusa utmark, rågångskarta.	S.H Pilo	1810	48
Alunbruket, geografisk karta	Namn saknas	1755	118a/b
Alunbrukets skogar, geometrisk karta	Namn saknas	1730	117a/b
Alunbruket med därunder lydande hustomter och hageplatser	L.Nilsson	1825	69
Alunbruket	P.S Herbst.	1864	136
Alunbruket	P.S Herbst.	1864	137
Andrarum, rågångskillnad	O. Bergenson	1750	17
Andrarums by	Joh. Aspegren	1756	18
Andrarums by, geometrisk karta	Namn saknas	Odaterad	
Andrarums by, geometrisk karta	Joh. Aspegren	1756	119
Andrarums kyrkoby, alla ägorna	Per Jönsson	1848	133

Andrarum, gränskarta	P.S Herbst.	1864	136
Baldringe by	Lars Lindblom	1761	120
Baldringe, byns Änge Wång	Fryberg	1764	21
Bertilstorp, tvistekarta	H. Thoreson	1796	34
Bertilstorp, tvistekarta	H. Thoreson	1796	33
Bertilstorp, byns utmarker, rågångskarta	A. Malmberg	1810	46
Bjernaboda, rågångskarta	H.A. Pilo	1812	52
Bjernaboda, inägorna	P.S. Herbst.	1865	139

Karta över:	Upprättad av:	År:	Nr:
-------------	---------------	-----	-----

Björnestad, rågångskarta	H.A. Pilo	1813	53
Blåherremölla	P.S. Herbst.	1863	135
Blästorps, rågångskarta	Th. Jönsson	1806	44
Bonderums utmarker, rågångskarta	S.M Svensson	1831	81
Bontofta, rågångskarta	Carl Wreman	1699	123
Bontofta, Tjöreröds Tjäsk	Bengt Haglund	1778	23
Bontofta, Tjörneröd och Bontoftalotten	Namn saknas	1868	98
Bontofta, Tjörenröds utmark	H.A. Pilo	1814	57
Bontofta, Tjörneröd, inägorna till nr.2	H.A. Pilo	1815	58
Bontoftalotten, utjorden	H.A. Pilo	1816	60
Bontofta utmark, rågångskarta	S.M. Svensson	1830	80
Breabäck, rågångskarta	H.A. Pilo	1813	53

Breabäck, alla ägor	Malte Brorström	1846	86
Breabäck, m fl. skogar	Carl Wreman	1704	9
Breabäck	Hjalmar Månsson	1927	110
Brostorp	P.S. Herbst.	1868	140
Brostorps skog	Anthon Cöninger	1731	14
Brostorps utmark	H.A. Pilo	1810	47
Borrie, byns ägor	Magnus Löfdal	1802	126
Borrie by	Georg Gustafsson	1863	134
Borrby och Sandby Vångar, rågångskarta	Namn saknas	1782	28

Karta över:	Upprättad av:	År:	Nr:
-------------	---------------	-----	-----

Bruksjorden	Olof Sörensson	1895	142
Bygget, rågångskarta	H.A. Pilo	1810	48
Bygget, rågångskarta	H.A. Pilo	1813	53
Bygget	S.M. Svensson	1833	78
Christinehof, rågångskarta	Th. Jönsson	1806	44
Christinehof, med därunder lydande hemman, lägenheter och Andrarums Alunbruk	P.S. Herbst.	1864	136
Christinehof, med därtill liggande hemman, lägenheter och Andrarums Alunbruk	P.S. Herbst.	1864	137
Christinehof, del av bondegodset	C.G. Brandberg	1874	147
Chrsitinehof, en del av underlydande bondegods	S.H. Hallström	1877	150
Christinehof, byar och hemman i Albo och			

Gärds härader	S.H. Hallström	1877	148
Christinehof, bruksjorden	Olof Sörensson	1895	142
Christinehof, hemman i Albo härad	Erik Engborg	1917-1918	143
Christinehof, hemman i Albo härad	Erik Engberg	1917	144
Dahlbergs Lycka	Peter Joaqhim Leth	1803	39
Djurröds utägor, rågångskarta	L. Nilsson	1822	63

Karta över:	Upprättad av:	År:	Nr:
De Dödas Lott	Matts Hesselgren	1731	13
De Dödas Lott	Th. Jönsson	1822	62
De Dödas Lott	L. Segrell	1824	68
De Dödas Lott	Namn saknas	1877	100
De Dödas Lott	Erik Engborg	1918	108
Eljaröd, byns inägor	H.A. Pilo	1813	54
Fågelsång	V. Palmcrants	1886	103
Fågelsång	Hjalmar Månsson	1927	145
Greflunda, nr. 2, 9, 10, 12 och 21	C.G Brandeberg	1864	93
Greflunda gård	Olof Sörman	1903	107
Grönhults by, rågångskarta	H.A. Pilo	1803	37

Grönhults, nr 1, 2 och 3	Th. Jönsson	1827	71
Grönhult nr 4, Lit A	C.M Öhrström	1841	82
Grönhult nr 4, Lit C	P.S. Herbst.	1849	88
Gumhusa	P.S. Herbst.	1865	139
Gumhusa	Hjalmar Månsson	1927	145

Karta över:	Upprättad av:	År:	Nr:
Halfnadmossen	Bengt Haglund	1778	23
Hemmingeköp, rågångskarta	H.A. Pilo	1802	35
Hjelmaröds by, inägorna	H.A. Pilo	1805-06	125
Hjelmaröds by, allmänningarna	M.J. Öhrström	1888	104
Hjelmaröds by, utägorna	H.A. Pilo	1805-06	43
Hybblekille, samfällda utmarken	H.A. Pilo	1812	52
Hybblekille	P.S. Herbst.	1865	139
Höörs by, nr 2, 3, 4, 5 och 10	Th. Jönsson	1833-34	130
Hööröds utmark, rågångskarta	Almgren	1722	16
Hööröd , tvistekarta	H. Thoreson	1796	34
Hööröd nr 2, rågångskarta	H.A. Pilo	1803	37
Hööröd	H.A. Pilo	1803	38

Hörröd 3, 4 6, 7, 10 och 11	Magnus Modig	1815	59
Hörröds skog	Namn saknas	1763	112
Järstorp	S.M Svensson	1829	76
Järstorp	Hjalmar Månsson	1927	110
Jönseröd	P.S. Herbst.	1865	139
Jönstorp, rågångskarta	L. Almgren	1704	11
Jönstorp, rågångskarta	H.A. Pilo	1802	35
Jönstorp	P.S. Herbst.	1862	92
Karta över:	Upprättad av:	År:	Nr:
Knäbäck, delningskarta	A.P. Green	1700	8
Killehus	Malte Brorström	1845	88
Killeröd, allmänningen	Bengt Haglund	1778	23
Kiviks gamla fiskeläge	P.S. Herbst.	1865	95
Kiviks fiskeläge, tomtkarta	Per Thorell	1879	101
Krabbemölla	Malte Brorström	1845–53	
Kristinehof, rågångskarta	Th. Jönsson	1806	44
Kristinehof, hemman, lägenheter och			
Andrarums Alunbruk	P.S.Herbst.	1864	137
Kristinehof, med därtill liggande hemman, lägenheter och Alunbruk	P.S Herbst.	1864	136
Kristinehof, del av bondegodset	C.G. Brandberg	1874	147
Kristinehof, en del underlydande bondegods	S.H. Hallström	1877	123

Kristinehof, byar och hemman i Albo och Gärds härad	S.H. Hallström	1877	148
Kristinehof, byar och hemman i Albo och Gärds härad	S.H. Hallström	1877	150
Kristinehof, bruksjorden	Olof Sörensson	1895	142
Kristinehof, hemman i Albo Härad	Erik Engborg	1917-18	143
Kristinehof, hemman i Albo Härad	Erik Engborg	1917	144

Karta över:	Upprättad av:	År:	Nr:
-------------	---------------	-----	-----

Krone Ohre Skogen, geometrisk karta	Namn saknas	1730	12
Kuskahusen	V. Palmcrantz	1886	102
Lilla Fiskabäck	J. Wordt	1925	109
Lilla Fiskabäck eller Billalotten	Namn saknas	1925	109
Lilla Hallamölla	Carl Westrell	1778	24
Lilla Julebo	Almgren	1712	113
Lilla Julebro	L. Almgren	1712	11
Lilla Juleboda	P.S. Herbst.	1863	135
Lilla Skogsdala	Malte Brorström	1845	83
Ludaröd	Carl Wreman	1699	6
Ludaröds by	Carl Wreman	1699	116
Ludaröd	Carl Wreman	1763	20
Ludaröds by, inägorna	H.A. Pilo	1813	54

Ludaröds by, samtliga ägor	C. Joh. Kjellman	1824	67
Ludaröd nr. 7	C. Joh. Kjellman	1824	66
Lökaröd	H.A. Pilo	1803	38
Lönhult, utmarkerna	H.A. Pilo	1810	53
Lönhult	L. Nilsson	1823	72
Maglehems Kungs Ohra med därtill liggande lägenheter	L. Segrell	1815	128
Maglehems Kungs Ohra, rågångskarta	J. W. G. Belfrage	1835	132

Karta över:	Upprättad av:	År:	Nr:
-------------	---------------	-----	-----

Mellby kyrkoby	Namn saknas	1803	36
Mellby, byar och hemman	S.M. Hallström	1877	148
Målleröds Hofdahus	H.A. Pilo	1810	47
Nyledsallmanningen	Bengt Haglund	1778	23
Ramsåsa nr. 1 och 27	Carl Gustaf Rubens	1783-84	32
Rebetura	Isaac Grubb	1698	5
Saxhusa, utmarkerna	S.H. Svensson	1831	81
Sillaröds by	Isaac Grubb	1698	2
Sillaröds by, rågångskarta	Isaac Grubb	1698	3
Sillaröds by, inägorna	Isaac Grubb	1698	4
Skepperöd, rågångskarta	Per Olof Pilo	1704	10
Skepparp	Th. Jönsson	1821	61
Skepparps ängar	H.A. Pilo	1803	124
Skepparp, utmarkerna	Malte Brorström	1845	83

Sjöhuset	S.P. Herbst.	1867	97
Skogdala, Lilla	Malte Brorström	1845	83
Snärpe	H.A. Pilo	1813	53
Snärpe	S.N. Svensson	1833	78
Snärpe	Hjalmar Månsson	1927	110
Snärpe skog	Carl Wreman	1704	9

Karta över:	Upprättad av:	År:	Nr:
Stianderöds Ryd, del av.	P.S. Herbst.	1862	90
Stige eller Raflunda Lund	Axel Hadelin	1780	29
Stenby allmänning	H.A. Pilo	1801	27
Stora Köpinge nr 20 och 24, inägorna	V. Palmcrantz	1865	96
Stråe	Th. Jönsson	1806	44
Svenstorp nr. 3	G. Pernig	1811	49
Tjörneröd, utmarken	H.A. Pilo	1814	57
Tjörneröd, rågångskarta	S.M. Svensson	1831	81
Tegelhus	Malte Brorström	1845	83
Tolånga by	A. Wiblingen	1784	31
Torups by, utdrag av 1756–1757 års karta	Carl Holmstrand	1779	26
Torups Sätesgård och by och			

Raflunda by, gränsskillnad	Almgren	1741	15
Torup, frälseägorna och Ravlunda by, rågångskarta	H.A. Pilo	1804	41
Torups Sätessgård och by, samfällda utmarken, rågångskarta	H.A. Pilo	1812	52
Torups Gård, utmarker anslagna till bete åt torparna	Malte Brorström	1845	83

Karta över:	Upprättad av:	År:	Nr:
-------------	---------------	-----	-----

Torup gamla och nya rågången	Malte Brorström	1845	84
Torups Sätessgård och by, Raflunda nr. 23 och Ravlunda Lund	Per Jönsson	1853	99
Torups Sätessgård och underliggande byar	Jacob Blom	1692	114
Torup, ägorna som järnvägen genomskär	Namn saknas	1899	106
Tostaröd	Namn saknas	1899	106
Tostaröd	P.S. Herbst.	1865	139
Tullekille, samfällda utmarken, rågångskarta	HA. Pilo	1812	52
Tullekille	P.S. Herbst.	1865	139
Tåghusa, utmarken, rågångskarta	Per-Olof Leth	1814	55
Wallarum nr. 3	Jonas Collèn	1697	1
Wallarum	S.M. Svensson	1832	79

Wallarums bys skogs och utmark, rågångskarta	C.V. Porman	1783	122
Wallarums Gård	Bo Nilsson	1891	105
Vantaröds utmark	Per-Olof Leth	1814	56
Åkaröds by nr. 1	Th. Jönsson	1829	73
Åker Wångarna, Christinehof	Per Jönsson	1848	87
Övrabyborg och Övraby nr 15	Th. Jönsson	1820	129
Övraby by nr 6, 10, 17 och 27	Th. Jönsson	1828	75
Örums bys ängar	J.N. Tullberg	1803	40

Bilaga 2. Skogsbeskrivning till Anton Cöppingers karta 1730

Beskrivningen gäller alla krono- och frälseskogar samt där ingen skog finns

Albo härad

Andrarums socken

Andrarums frälse, pinnskog på utmarken och smått eke i vången

Sillaröd krono och fräls, pinnskog mycket tunn 1840x1225 alnar

Illstorp krono, någon ek i vången, bokskogen uthuggen

Björnastad krono, god ollonskog något tunn 1600x460 alnar

Lönshult krono och frälse, någon ekskog i vången, bokskog behållen 1000x450 alnar

Järstorp korno och frälse, någon ek i vången

Agusa krono, ekskog i vången, bokskogen tunn 1600x830 alnar

Blästorp krono, ekskog i vången

Saxhusa krono och frälse, ekskog i vången

Djurröd frälse, ekskog i vången
Penemölla frälse, ingen skog
Skartofta frälse, ekskog i vången
Breabäck frälse, ekskog i vången, bokskog på utmarken
Snärpe frälse, ekskog i vången
Bygget och Rugeröd frälse, ekskog i vången, bokskog på utmarken
Eljaröd socken
Fiskabäck krono, skogen uthuggen, ekskog i vången
Ludaröd krono och frälse, ingen skog, i vången buskar
Eljaröd krono och frälse, skog 2350x1547 alnar, i vången någon ek och bok
Gumhusa krono, skog 1348x730 alnar, i vången ekskog
Tjörneröd krono, i vången ek och bok
Sjöhuset krono, några få ekar i vången
Lille mölla och Hallemölla krono, ingen skog
Kvighusa frälse, några få ekar i vången
Fågeltofta socken
Bondrum krono, liten tunn uthuggen bokskog
Tjörneröd frälse, tunn bokskog norr om byn
Månslunda krono, liten tunn bokskog väster om byn
Fågeltofta, Toppheim och Frörum frälse, ingen skog
Kronovall frälse säteri, ekskog i vången
S:t Olof socken
S:t Olofs gård krono, liten tunn bokskog
Raskarum krono, tunn bokskog norr, söder och väster om byn
Östaröd krono och frälse, ingen skog
Elmhult, Snapparp, Lerbergstorp och Rönnebröd krono, ingen skog

Vitebro krono, liten tunn bokskog norr och väster gården

Attusa krono, en liten tjock bokskog norr, öster och väster om gården

Tåghusa krono, liten skog norr om gården

Kyrkeröd krono, liten bokskog väster och söder om gården

Maryd krono, liten uthuggen bokskog norr, öster och väster om gården

Ekeröd krono, ingen skog

Dödas lott krono, tunn och uthuggen bokskog

Rörums socken

Rörums- och Delperöds käsk krono, ofuktbar

Övriga hemman slättbygd

Mellby Socken

Bestekille, Mellby, Stubbaröd, Bökåkra och Åkarp krono, ofruktbar bokekäsk

Svabbesholm och Svinaberga krono, ekskog i vången,

Esperöds krono, något smått eke i vången

Vitaby socken

Axlahult krono, någon skog omkring vången

Torup frälse säteri, tjock och fruktbar skog som gränsar till Kungsohran och ända till saltsjön

Grevlunda, skogen uthuggen och ruinerad

Övriga hemman utan skog

Ravlunda socken

Öståkra krono, något ek och bok i vången

Skepparp krono och frälse, något ek i vången

Ravlunda krono, en del klint boke i kalvhagen

Övriga hemman ingen skog

Brösarps socken

Vantaröd krono, god ollonskog 850x475 alnar och i vången ek

Tulleboda Krono, ingen skog

Bonaröd krono, i vångarna något gammalt ek

Torrasteröd krono, i vången något klen ek och bok

Myrestad krono, i vången ekskog gles och tunn

Södra Lökaröd krono, skogen tunn och uthuggen 1880x1340 alnar, i vången grovt eke och något bok

Brösarps by krono, södra skog 1960x960 och västra skog 2000x1500 alnar, i vångarna ek och bokskog mestadels förarmat

Norra Björstorp krono, i vången någon ekskog

Lönhult krono och frälse, skogarna uthuggna 1300x1259 alnar, , i vången något ungt eke

Åkaröd krono och frälse, skogen mest uthuggen, i vången ek

Bertilstorp krono, skogarna uthuggna dock en äng med bokskog, i vångarna mäst buskar

Gussaröd krono, skog 1500x1247 alnar, i vången någon ek

Drakamällan krono, i vången en del bok

Gärds Härad

Hörröd socken

Hörröds by krono och frälse, 11 fult och 11 stora alkärr, skogen på många ställen gles och öppen, kärren uthuggna. I 3 vångar lite smått eke och bok, men i resten bara några torra stora ekar.

Grönhult krono och frälse, skogen uthuggen 5400x1320 alnar och ruinerad men har varit tjock och lång. Det finns även 8 stora alkärr.

Rebbetuaröd krono, skogen god och behållen 6180x1983 alnar dock på vissa ställen tunn. Det finns stora alkärr, och i vången smått boke och något ek.

Gaddaröd krono och frälse, skogen på många ställen uthuggen 3285x1245 alnar, i vången något ek, dels något stort och övrigt smått, alltsammans mycket knotigt.

Maglehems socken

Eskeröd och Trusseröd krono och frälse, ingen skog men i vången något ek.

Lillehem krono och frälse, en liten lott vid Ohran, i vången något ek och i södra vången grovt boke som är torrt i topparna.

Böke gård, på åkermarken några topptorra träd.

Hassla, i vången några ekar

Olseröd krono, ingen skog men i vången något ek

Maglehems by krono, skogen uthuggen men i östra lyckan till nummer 6 och 7 något gammal och hög skog. I vången till nummer 1 något ek.

Kungsohran, god och fruktbar bokskog, men skogen minskar årligen genom att det tas upp åkerlyckor och släpps betesdjur.

Övriga hemman i socknen saknar skog.

Degeberga socken

Slätteberga krono, skogen mycket tun och gles, i vången något ek

Bökestorp krono, skogen tunn med en del grovt, lite ungsog, i vången en del smått eke

Breinge och Borråkra krono, skogen helt uthuggen

Ebbaröd krono och frälse, gammal skog uthuggen, till nummer 5 en hage med smått boke, till nummer 1 en liten skog kallad åbrogen

Degeberga krono och frälse, skogen tunn och uthuggen

Höjaröd krono, ingen skog, i vången gles och uthuggen

Norrlia krono, ingen skog, i vången något ek

Norra Lökaröd krono och frälse, skogen uthuggen, här och där någon unskog av bok

Trusseröd, Tulseröd och Kyllingaröd krono och frälse, ingen skog.

Vitskövle socken

Ingen Skog

Sönnarslöv socken

Stianderöd krono, någon ekskog i vången

Övriga byar och hemman frälse under Maltesholm

Huaröd socken

Bingtorp krono, lite skog i vången

Huaröd krono och frälse, tunn bokskog

Höghult krono, ekskog i vången, tunn bokskog på utmarken

Skorphult, tunn bokskog på utmarken

Stensma krono och frälse, lite bokskog på utmarken

Skillingstorp krono, ingen skog

Flensma och Vebäck krono och frälse, ekskog i vången, på utmarken bokskog

Abbullaberga krono, tjock bokskog på utmarken

Ryet frälse, bokskog på utmarken

Gräsma, ekskog i vången,

Brännestad krono, smått eke i vången, tjock bokskog på utmarken

Eke krono, tjock bokskog på utmarken Ustenköp

krono, bokskog på utmarken

Utmarken har fruktbar skog

Åhus socken

Yngsjö by, furuskog dels ung dels mogen (*kallas Yngsjö fur på vissa ställen*)

Frosta Härad

Ö Sallerups socken

Sallerups by och Pärups by krono, smått eke i vången

Hensed krono, smått eke i vången, något tunn bokskog på utmarken

Tulsåkra, Tattarp och Omsjö krono, smått eke i vången

Gramtorp krono, några få små ekar i vången

Ormastorp och Frännarp krono, smått eke i vången, bokskog på utmarken

Guddestad krono, någon bokskog

Tormastorp by krono, smått eke i vången, någon bokskog.

Bönhult och Ellastorp krono, tjock bokskog

Gummarp, Bälinge och Kölleröd, ingen skog

Hörby socken

Boarp krono, smått eke i vången

Huggelseke by krono och frälse, några få små ekar i vången

Härröd krono, eke och boke i vången

Venaröd och Turingbott krono, ingen skog

Svensköp socken

Svenstorps by krono och frälse, bokskog

Äspinge socken

Månsköp krono, ek och ask i vången, bokskog ner till Viss mosse

Färs Härad

Långaröd socken

Stora Långaröd krono, bokskog 845x430 alnar, ekskog i vångarna

Lilla Långaröd krono, skogarna uthuggna, i vångarna något ekskog

Hemmeneköp krono, Skön bokskog 2220x1512 alnar, i vången ekskog

Skepperöd krono, Bokskog 1932x863 alnar, i vången ek och bokskog

Farhult by krono och frälse, bokskog 1703x1300 alnar, i vången ekskog och bok

Sjököp krono, bokskog 2120x850 alnar, i vången ek och bokskog

Bregnahult Krono, gles bokskog 2060x850 alnar, i vången bokskog

Ingemanstorp Krono, gles skog 2100x343 alnar, i vången smått eke och boke

Rugerup krono, gles skog 943x300 alnar, i vången smått eke och boke

Viggarum krono, gles tunn bokskog 1550x100 alnar, i vången ekskog

Skärhus krono, Bokskog 2360x1530 alnar

Buus krono, ingen skog

Stänkelösa Krono, skog 1930x1810 alnar, i vången ek och bokskog

Kagarp krono, skog 1300x780 alnar, i vången ek och bokskog

Trulshärad krono, skog 1960x100 alnar, i vången ekskog

Önnköping krono, gles skog 1200x300 alnar, i vångarna ung och gammal ek och bokskog

Jönstorp frälse, god skog

Fränninge socken

Tollstorp krono, bokskog 750x731 alnar, i vången smått eke och boke

Fränninge by krono och frälse, skog 4406x4300 alnar, i vången ekskog

Vallarum krono och frälse, skog 3300x2771 alnar, i vången något ekskog

Hårderup krono och frälse, tunn skog 1520x1300 alnar

Pus krono, bokskog 2120x1290 alnar, i vången smått eke och boke

Bjälkhult krono, gles bokskog 1470x1293 alnar, i vången ek och bokskog

Starrarps by krono och frälse, gles skog

Hovdahus Krono, gles skog 1141x1061 alnar, i vången ungt boke

Mällered krono, tunn och gles skog 1240x729 alnar, i vången ungt boke

Skumparp krono, ekskog i vången

Brostorp frälse,

Vollsjö socken

Vollsjö gård och by krono, bokskog 4050x2697 alnar, i vången ekskog

Klarsröd, Pregestad och Säljaröd krono, ekskog i vången

Västra Brösarp krono, liten tunn bokskog 710x510 alnar, i vången något ekskog

Östraby socken

Killeröd Krono, helt gles skog, i vången ekskog

Brönfalla, Tollstorp och Satsarp krono, smått eke i vången

Övriga hemman, ingen skog

Ö Kärrstorp socken

Bjärsjöladugård krono, södra skogen 844x700 alnar och norra skogen 470x106 alnar, smått eke i vången

Bjärsjö by krono, gles skog 1040x684 alnar

Rönås krono och frälse, ekskog i vången

Alestadtorp frälse, ekskog i vången

Elestorp krono, östra skog 1500x510 alnar och västra skog 703x160 alnar, i vången småboke

Övriga hemman, ingen skog

Brandstad socken

Brandstad by krono och frälse, något smått boke och eke i vången

Klamby krono och frälse, tunn bokskog 1400x409 alnar

Gärshus, en liten gles skog 350x221 alnar, i vången något gammalt boke, och några friska ekar

Araskoga krono och frälse, ingen skog

Skartofta socken

Skåtthusa krono, något ekskog i vången

Tineby krono och frälse, ingen skog

Tullesbo gård frälse säteri, bokskog som gränsar till Svansjö frälse ladugård

Öved socken

Övedskloster frälse säteri med Svansjö ladugård, härtill finns stora och fruktbara skogar

S Åsum socken

Åsum frälse ladugård, en stor skog som gränsat till Övedskloster skogar

Tolånga socken

Tolånga by krono och frälse, en liten bokskog tunn och uthuggen, något ek i vången norr om byn

Vanstad socken

Vanstad by krono och frälse, skogen söder om byn tunn och uthuggen, likaså i östra och västra vångarna

Stora Lassaröd, Kudatorp och Tiörneröd, krono, bokskog och något ekskog i vången

Saridtorp, Hörigel, Börkeröd, Askeröd och Pertorp frälse, någor bok och ek i vångarna

Vanstadtorp by krono och frälse, härtill finns någon bokskog

Lövestad socken

Lövestad gård och by krono, bokskog 3005x930 alnar och i vången något ek

Heinge by och torp krono och frälse, bokskog 3652x2132 alnar och i vången något eb och smått boke

Ry by krono, bokskog 2440x903 alnar, i vången något ekskog

Bärtofta by krono, bokskog 950x124 alnar

Bärtofta by frälse, skogsholmar

Horsnabo krono, bokskog 250x124 alnar, i vången några få ekar

Nödmäfl, Maltmun, Månstrop, Plågan, Miltorp och Pinan frälse, Skön bokskog under Esperöds säteri

Lödåsa mölla frälse, ingen skog

Rödvinge socken

Rödvinge by krono och frälse, ek och några bokstubbar väster om byn

Ekeröd frälse, en liten bokskog nordost om gården

Övriga hemman, ingen skog

Ramsåsa socken

Ramsåsa by frälse till Bollerup, skogen uthuggen

Sövde socken

Sövdeborg frälsesäteri, en stor del av dess skogar är belägna inom cirkellinjen

Herrestads Härad

Tranås socken

Tranås by krono och frälse, bokskog tunn och uthuggen väster om byn

Ingen mera skog i denna socken

Tryde socken

Kåseholm frälse sätesgård, en liten ekskog i vången

Balldringe socken

En del av Balldringe skog är inom cirkellinjen

Ingelstad Härad

Smedstorp socken

Tunbyholm kungsgård, en skog mest ek belägen öster och nordost om gården

Smedstorp kungsgård, en liten ekskog nordost om gården

Onslunda socken

Onslunda by, en liten bokskog norr om byn

Spjutstorp socken

Finns ingen skog

Järrestads Härad

Ö Vemmerlös socken

Gyllebo krono, nordost om sjön några små ekplantor i en liten skog

I övrigt finns ingen skog

Bilaga 3. Beståndsbeskrivning 1967

Snärpe
1967

Trädslag	Trädålder	Trädslag	Trädålder
Ask	30	Gran	22
Al	5	Gran	5
Al	30-60	Gran	20
Al	40-60	Gran	35-40
Al	50-60	Gran	34
Al	50-80	Gran	22
Al	65	Gran	30
Al, Björk	5	Gran	20
Björk	60	Gran	15
Björk	75	Gran	5
Björk	5	Gran	10
Björk	5	Gran	30
Bok	15-25	Gran	50
Bok	70	Gran	10
Bok	90	Gran	10
Bok	90-120	Gran	37-40
Bok	85	Gran	40
Bok	100	Gran	45
Bok	120	Gran	35
Bok	120	Gran, Bok	100
Bok	100	Gran, Löv	30

Bok, Ek	120+
Bok, Ek	120+
Ek	5
Ek	10
Div. Löv	40-120
Div. Löv	50-120+

Breabäck 1967

Trädslag	Trädålder	Trädslag	Trädålder	Trädslag	Trädålder
Al	5	Bok	100	Gran	30
Al	20-60	Kärr Bok	85	Gran	40
Al	40-60	Bok, Björk	120+	Gran	15
Al	50-80	Björk	45	Gran	5-10
Al	50-80	Björk	5	Gran	5
Al	80	Björk	45	Gran	100
Al	30	Björk	5	Gran	25
Al	75	Div.Löv	25	Gran	5
Al	75	Div.Löv	20-50		
Ask	20	Div.Löv	25		
Ask	5-20	Div.Löv	20-50		
Ask	35	Div.Löv	65		
Ask	25	Div.Löv	20-50		
Ask	5-20	Ek	120+		
Ask, Bok	20	Bok, Ek	120+		
Bok	85	Bok, Ek	120+		
Bok	100-120	Gran	70		
Bok	100	Gran	35		
Bok	120+	Gran	40		
Bok	90-120	Gran	80		
Bok	100	Gran	45		
Bok	120+	Gran	85		

Bok	65	Gran	40
Bok	65	Gran	100
Bok	120+	Gran	85
Bok	75	Gran	45
Bok	120	Gran	25
Bok	20-50	Gran	50
Bok	120+	Gran	85
Bok	120+	Gran	70
Bok	100	Gran	85
Bok	120+	Gran	45
Bok	120+	Gran	25
Bok	65	Gran	50
Bok	65	Gran	5
Bok	120+	Gran	30
Bok	75	Gran	35
Bok	120	Gran	20
Bok	20-50	Gran	5
Bok	120+	Gran	20
Bok	110	Gran	40
Bok	5	Gran	100

Rugeröd
1967

Trädslag	Trädålder	Trädslag	Trädålder
Al	40-70	Gran	15-30
Al	50	Gran	35-40
Al	65	Gran	20
Al	50-70	Gran	20
Al	30-60	Gran	40
Al	45	Gran	5
Ask	20-30	Gran	25
Ask	30	Gran	15
Bok, Al	75		
Bok	80		
Bok	100		
Bok	90		
Bok	120+		
Bok	120+		
Bok	90-120+		
Bok	120		
Bok, Björk	65		
Björk	50		
Björk	5-15		
Björk	60		
Div.Löv	20-50		
Div.Löv	60-80		

Bok, Ek 120+

Gran 20

Gran 20

Gran 5

Gran 25

Gran, Tall 75

Gran 5

Gran 80

Gran 35

Gran 20-22

Gran 34

Gran 22

Gran 15